

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN ŞİİRLERİNDE KADIN "WOMAN" IN THE POETRY OF NECİP FAZIL KISAKÜREK

Hümeyra HANCIOĞLU*

Öz

İlk şiirini yayımladığı 1923 yılından vefat ettiği 1983 yılına kadar altmış yıl boyunca şiirden hiç kopmamış ve şiir yayımlamayı sürdürmüş bir şair olan Necip Fazıl'ın şiirlerinin, biçimle ilgili özelliklerinin yanı sıra tematik özelliklerinin de önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Amacımız şairin tematik zenginlik içeren şiirinde yer alan kadın imgesinin nasıl bir hayal, his ve fikir dünyasının özelliklerini gösterdiğini tahlili bir inceleme ile ortaya çıkarmaya gayret etmektir. Bu hususu değerlendirebilmek için şairin "Örümcek Ağı", "Kaldırımlar", "Ben ve Ötesi", "Sonsuzluk Kervanı", "Şiirler", "Çile" isimli şiir kitaplarında yer alan, kitaplarına giremeyen dergi ve gazete sayfalarında kalmış veya daha sonra kitaplarından çıkartılmış 205 şiiri ile şairin kendisinin "Noktalama" adını verdiği birer beyitten müteşekkil 361 şiiri kronolojik olarak incelenmiştir. Çalışmamızda kadın teması "Sevgili ve Âşık", "Anne", "Anne ve Sevgili Dışında Kadın" alt başlıkları halinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl, şiir, kadın, sevgili, anne

Abstract

From 1923 when his first poem was published to 1983 when he died, Kısakürek wrote and published poems incessantly, and thematic features of his poetry appears to be as important as stylistic characteristics. Our aim is to bring out how the notion "woman" in his thematically rich poetry exposes his imagination, attitude and opinion through a detailed analysis. In this regard, his 250 poems some published in "Örümcek Ağı", "Kaldırımlar", "Ben ve Ötesi", "Sonsuzluk Kervanı", "Şiirler", and "Çile" and others appeared in magazines and papers or extracted from late editions of his books are examined chronologically in this study beside his 361 one-line poems he named "Noktalama" - punctuation. The theme "woman" is handled under subheadings "Lover and Beloved", "Mother", and "Woman Except Lover and Beloved" in this study.

Keywords: Necip Fazıl, poetry, woman, lover, mother

Giriş

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında çok cepheli bir sanatkar olan Necip Fazıl Kısakürek özellikle Türk şiirinde adını zirvelere taşımış çeşitli sanat çevrelerine sanatını ve dehasını kabul ettirmiş bir şahsiyettir. Sanatçı pek çok alanda eser vermiş bir yazar ve fikir adamı olmakla beraber her şeyden önce bir şairdir. Onun sanat dehası, en fazla şiirinde tezahür etmiştir. İlk şiirini yayımladığı 1923 yılından vefat ettiği tarihe kadar altmış yıl boyunca şiirden hiç kopmamış, şiir yayımlamayı sürdürmüştür.¹ Necip Fazıl'ın şiirlerinin, biçimle ilgili özelliklerinin yanı sıra içerdiği temalar bakımından da önemli olduğu açıktır. Amacımız şairin şiirlerinde yer alan kadın teminin nasıl bir hayal, his ve fikir dünyasının özelliklerini gösterdiğini tahlili bir inceleme ile açıklamaya gayret etmektir. Bunun için şairin *Örümcek Ağı*, *Kaldırımlar*, *Ben ve Ötesi*, *Sonsuzluk Kervanı*, *Şiirler*, *Çile* isimli şiir kitaplarında yer alan ve ayrıca kitaplarına giremeyen dergi, gazete sayfalarında kalmış veya daha sonra kitaplarından çıkartılmış² 205 şiiri, "noktalama" adını verdiği birer beyitten müteşekkil 361 şiiri kronolojik olarak incelenip kadın teması ile ilgili yerler tespit edilmiştir.³ Şiirlerde kadın teminin görünüm biçimleri "sevgili ve âşık", "anne", "anne ve sevgili dışında kadın", alt başlıklarıyla sistematik bir yapı halinde ele alınmıştır.

I.Sevgili ve Âşık

Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde sevgili ve âşık ikilisi ilk olarak 1923'te "Yeni Mecmua"da yayımlanmış olan ve bir âşığın mezar taşını anlatan, "Kitâbe"⁴ de - bu isim daha sonra "Bir Mezar Taşı" olarak değiştirilmiştir.- görülür. Bu şiir, Necip Fazıl'ın şiirlerinde çoğunlukla ölüm duygusu ile iç içe olan âşık ve sevgili hayalinin ilk örneğini içermesi bakımından önem arz eder:

Çünkü tâ derinden bağrımı yaran

O başımın tacı el oldu yâhû!

* Yrd. Doç. Dr., Hümeyra Hancıoğlu, Fatih Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hyuva@fatih.edu.tr

¹ İlk yayımlanan şiiri "Kitabe" adını taşır. *Yeni Mecmua*, 1 Temmuz 1923 C. 4, N. 79. Şairin süreli yayınlarda görülen son şiiri ise *Türk Edebiyatı* dergisinde 1983 Mayıs'ına aittir. "Geçilmez" (Mayıs 1983) *Türk Edebiyatı*, N. 115, s.2.

² *Çile*'nin günümüz baskısında şairin 32 şiiri ve 149 noktalaması yer almamaktadır.

³ Bu inceleme sırasında şairin şiirlerinde gösterilen değişimler için İbrahim Kavaz'ın *Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerindeki Değişmelerin İncelenmesi* adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır. Bkz: İbrahim Kavaz (1985), *Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerindeki Değişmelerin İncelenmesi*, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

⁴ (Kitâbe), *Yeni Mecmua*, 1922 (1923), C. 4, N.79, s.261, *Örümcek Ağı*, 1925, s. 13-14, (Bir Mezar Taşı), *Ben ve Ötesi*, 1932, bül: 1922, *Çile*'de yok.

Saçları boynuma dalgalandı da
Beni boğmak için tel oldu yâhû!

Alevde yaktıktan sonra, nefesi
Külümü savurdu, yel oldu yâhû!

Üslubu ve içerdiği motifler bakımından halk şiirini andıran şiir, tematik olarak sevgilinin aşığına, yani şaire yaptıklarıyla; aşığın hali arasındaki zıtlıklar üzerine kuruludur. Yukarıda yer alan ilk beyitte, el kelimesinin tevriyeli olarak kullanıldığı görülmektedir. Buna göre manzumenin ilk beyitini iki farklı şekilde yorumlamak mümkündür:

1- Şair için sevgili başının tacı olacak kadar önemlidir, ona böyle bir değer vermektedir. Fakat bu sevgili, âşığına el, yani yabancı olmuştur. 2- Sevgilinin eli şairin başının tacıdır, hâlbuki sevgili, o el ile şairin bağrını yarmıştır. Bu bağlamda yapılan bir okumada şiirin bütünü düşünerek ön plana çıkan ikinci yorumu tercih etmemiz gerekir.

İkinci beyitte ise sevgili, saçlarıyla söz konusu olur. Sevgilinin saçları dalgalanır ve boğmak için şairin boynuna dolandır. Üçüncü beyitte de sevgili nefesiyle şairi yakar, sonra yine nefesiyle onun küllerini savurur. El, saçlar ve nefes... Sevgilinin, bu üç unsura bağlı olarak bedeniyle, maddi varlığıyla söz konusu edildiği anlaşılıyor. Sevgilinin eliyle şairin bağrının yarılması, aşk sebebiyle çekilen acıyı; saçlarıyla şairi boğması, buhranı ve nihayet nefesiyle yakması ise uzvi yakınlık sebebiyle ulaşılan hazzı ifade ve temsil etmektedir.

Güzelliği sebebiyle kendisine kul olunan sevgili ile sevgiliye kul olup onun varlığında yoksul olan, vücudunu ruhuna ağ, bir dökümlü bağ gibi hisseden ve sevgilinin kevserinden içtiğinden beri muhabbeti menba' gibi gören âşık'ın anlatıldığı "Sevgilim"⁵ adlı şiirde bir aşk mistisizmi görülür.

Orhan Okay, Necip Fazıl ile ilgili bir yazısında, şiirde tarif edilen âşık'ın vücudunu ruhuna ağ gibi hissedişini "gönül darlığı" olarak açıklar ve bunu egzistansiyalistlerin 'angoisse' kelimesinin tam karşılığı olarak görür.

"Varlıktan kurtulmadan bu sıkıntıyı ve korkuyu atmak kabil değildir. Sıkıntılarımızın sebebi varlığımızdır. Mistikler ve Necip Fazıl, bu sıkıntıdan kurtuluşu, kendi varlığını başka bir varlıkta yok etmede bulmuşlardır."⁶

Necip Fazıl'ın "Yeni Mecmua"da yayımlanıp kitaplarda yer almayan sevgili ve âşık teminin zemini oluşturduğu, âşık tarzının ve tekke şiirinin tesirinin hissedildiği, biraz da divan şiirinin motifleriyle örülerek yazılmış son şiiri "Yegâne"⁷ ismini taşır. Yedi bölümlük şiirin ilk üç bölümünde âşık kendini ve aşkını anlatır: O, gönlü bir sur gibi yıkılan sevgi diyarının viranesi, yalnızlık içinde sıkılan hasret ateşinin pervanesidir. Bu mübtela, aynı belânın kanlı izlerini taşır ve onun yaşadığı aşk bu zamanda söylenen bir Leyla ile Mecnun efsanesidir.

(...)

Başından geçen hal bir mübtelanın,

Kanlı izleridir aynı belanın;

Aynı Mecnun ile aynı Leylanın

Bu demde söylenen efsanesidir.

(...)

Şiirin son dört bölümünde ise âşığın gözüyle sevgili anlatılır: Bir âfet olan sevgilinin dudağında mey bulunduğu söylene de, âşığına bir zehirli ayrılık peymanesinden başka bir şey sunmadığından, bu uğurda hiç mest olduğu görülmemiştir. Burada sevgilinin yine maddi varlığıyla söz konusu edildiği görülmektedir. İçinde mey olan, dolayısıyla kadehe benzetilen dudaklardan mest olmak için o dudakları öpmek gerekir. Fakat sevgili şaire, dudaklarının kadehini değil, ayrılık kadehini sunmaktadır.

Sevgili, güya mezardan bugün çıkmış gibi dünyaya saldırmış, hissetmekten bıkmış gibi de gönülden sevmenin yabancısı bir kişi olarak anlatılmaktadır. Sevgilinin güzelliği ancak hırs ateşiyle aydınlanan bir ışıktır. O sevgili, başında güneşi gezdirse bile bu, âşığa ancak bir zulmet nişanesi olarak görünür. Ve

⁵ Sevgilime kul oldum,

Güzelliği seçeli.

Varlıkta yoksul oldum

Benliğimden geçeli.

Vücut ruha ağ gibi,

Bir dökümlü bağ gibi;

Muhabbet menba' gibi

Kevserinden içeli... "Sevgilim" (15 haz. 1923). *Yeni Mecmua*, C. 4, N. 78, s. 252; Ö. A.1925, s.9-10; Çile' de yok.

⁶ Orhan Okay, (1984). *Üstat Necip Fazıl Kısakürek'in Şiiri, Suffe Yılığ, "Kültür Sanat Soruşturması"*, İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi ,s. 170.

⁷ "Yegane" (15 Temmuz,1923). *Yeni Mecmua*,C. 4, N. 80, s.286-287. Kitaplarda yok.

nihayetinde her şeye rağmen sevgili, hüsrân yoluna saptıran, âşk mâbedine put yaptıran günlerce kendine taptıran kâfirler bezminin vazgeçilmezidir.

(...)

Dense de lebinde mey bulunduğu
Yoktur bu uğurda mest olunduđu,
Çünkü o afetin bize sunduđu
Bir zehirli firkat peymanesidir.

Güya mezardan bugün çıkmış kadar
Saldırmış dünyaya acıkmış kadar,
Artık hissetmeden pek bıkmış kadar
Gönülden sevmenin biganesidir.

Güzelliği nurun değildir eşi,
Onu aydınlatan bir hırs ateşi;
Başında gezdirse bile güneşi
Bence yine zulmet nişanesidir.

O hüsrân yoluna saptıran güzel
Aşk mabedine put yaptıran güzel
Günlerce kendine taptıran güzel
Kafirler bezminin yeganesidir...

Yukarıdaki üç şiirde bahsi geçen âşık, büyük bir hassasiyet içinde yârini arzu eden, ona ulaşmak isteyen, fakat arzusuna erişemeyen, bu yüzden de acı çeken; sevgili ise buna bağlı olarak arzu edilen, ulaşılacak istenen, fakat ulaşılabilen aynı zamanda âşığına eziyet eden canân olarak anlatılmaktadır.Şairin 1923 yılına ait kitaplarına almadığı bir başka şiiri ise sevgilinin özellikle sesinden bahsettiği “Yarin Sesi” dir.⁸

Yârin tâ uzaktan sesi geldi,
Yalnızlığımın bestesi geldi.
Gönlün bir ölen kimsesi geldi,
Yârin tâ uzaktan sesi geldi

Yârin sesi kuşlar gibi şendi,
Kuşlar gibi engine düşendi.
Hicrimle uzaktan öpüşendi,
Yârin sesi kuşlar gibi şendi

Yârin ömr açıldı sesinde,
Hıçkırdı veda son nefesinde.
Ruhum göğe çıkmak hevesinde,
Yârin ömr açıldı sesinde.

Manzumede kaybedilmiş olan sevgiliden, âşığına ulaşan ve yalnızca hatırlanan sesidir. Bu ses, şaire göre yalnızlığının bestesi, gönlünün bir ölen kimsesi, kuşlar gibi şen ve kuşlar gibi engine düşerek ayrılıkla uzaktan öpüşendir. Şiirin son bölümünde şair ruhunun göğe çıkmak hevesinde oluşunu; yârin sesinde ömrün açılması ve vedanın son nefesinde hıçkırmasından bahisle söyler. Şair, ölüm ve sevgili teminin birlikteliğini bu şiirde olduğu gibi bundan sonraki şiirlerinde de zaman zaman kullanacaktır.

Sevilen kadının bedenine ait bir unsur olan saçın, şaire tesir edişi “Saçların” adlı şiirde belli benzetmelerle dile getirilir.

Saçların çırcıplak omzundan aksın,⁹ (*Ben ve Ötesi*, 1932)
İçinde bir ezgin his duyacaksın¹⁰ (*Ben ve Ötesi*, 1932)
Yaz vaktinin gündüz uykusu gibi

Saç tel tel örtülür hep tül tül düşer,
Gözümün deđdiđi yere gül düşer¹¹ (*Ben ve Ötesi*, 1932)
Sonunda sana da bir gönül düşer

⁸ “Yarin Sesi” (1923). *Yeni Mecmua*, Cilt 4.s.327. Kitaplarda yok.

⁹ “Saçların dökülsün açık göğsüne”, *Anadolu Mecmuası*, (1 Nisan 1340 (1924). Y.1.N.1.s.25.

¹⁰ “Bir ince baygınlık çöker gönlüne, *Anadolu Mecmuası* ,(1 Nisan 1340 (1924) Y.1.N.1.s.25.

¹¹ “Gözlerin değdiği yere gül düşer” *Anadolu Mecmuası* (1 Nisan 1340 (1924) Y.1.N.1.s.25.

Gönlümün şimdiki duygusu gibi.

Dillerde dökülüp sayılır saçın,
Sıcak nefeslerle bayılır saçın.¹² (Ben ve Ötesi, 1932)
Bir tütsüdür, kalbe yayılır saçın .¹³ (Ben ve Ötesi, 1932)
Kararan gözlerin buğusu gibi

Bu yıllara ait bir başka şiir, sevgiliden ayrılış anını anlatan "Veda"¹⁴dir. Şiirde ayrılık vaktinde sevgilinin kor gözlerine karşılık âşıkta yaşlı gözler görülür. Şiirin birinci ve ikinci bölümü ayrılık vaktini tarif ederken son bölümünde ayrılıktan sonra yıllar geçmiş ve artık sevgilinin geri dönüşünden ümit yitirilmiştir. Elimde, sükutun nabzını dinle
Dinle de gönlümü alıver gitsin
Saçlarımdan tutup kor gözlerinle
Yaşlı gözlerime dalıver gitsin !

Yürü, gölgen seni uğurlamakta
Küçülüp küçülüp kaybol ırakta
Yolu tam dönerken arkana bak da,
Köşede bir lahza kalıver gitsin!¹⁵

Ümidim yılların seline düştü,
Saçının en titrek teline düştü;
Kuru yaprak gibi eline düştü
İstersen rüzgara salıver gitsin!..

Günün bitişi ve akşamın gelişi ile sevgilinin âşığın yanından ayrılışı aynı zaman diliminde gerçekleşir. Şiirde sevgilinin ya da âşığın fiziki özellikleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmamış, sadece sevgilinin saçlarının en titrek telinden, yakıcı gözlerinden âşığın da sükût içindeki hüznü ve ağlamaklı halinden bahsedilmekle yetinilmiştir. Bunun yerine ayrılık vaktinde ve sonrasında âşık tarafından sevgilinin davranışlarına "akşamı getiren sesleri dinle", "elimde sükûtun nabzını dinle", "gönlümü alıver git", "saçlarımdan tut", "kor gözlerinle yaşlı gözlerime dalıver", "güneşle köye in", "yürü", "köşede bir lahza kalıver", "küçülüp küçülüp kaybol ırakta" gibi sözlerle yön verilmek istendiği görülür. Şiirde sevgilinin en önemli vasfı terk eden, âşığın ise arkada kalıp bekleyen olmasıdır.

Sevgili teması, Necip Fazıl'ın ilk dönem şiirlerinde genellikle acımasız, merhametsiz, âşığına ıstırap çektiren ve kavuşulamayan bir tip olarak çizilir. "Tüten Ruh"¹⁶ şiiri de bunlardan biridir. Şiirde âşık, bir "sütun alevi" bir "sütun duman" olarak gördüğü sevgiliye şen ve ince kadın hitabıyla seslenerek çektiği eziyetler sebebiyle sitemde bulunur."Yârin Sesi" şiirinde "Yârin sesi kuşlar gibi şendi" şekliyle geçen "şen sevgili" burada "şen kadın" sözleriyle yer alır.

Sana ey şen kadın, ey ince kadın,
Can nasıl dayansın, nasıl dayansın.
Mezara çekmekse beni maksadın
Önümde o siyah gözlerin yansın
Bir sütun alevisin, bir sütun duman,
Seni kalpte görür gözünü yuman,
Senden ateşine bir şifa uman
Bari gitsin kara toprağa kansın.
(...)

Bir sütun alevi ve dumanı olarak tarif edilen sevgilinin aşkıyla yanan âşığın ölmesi ve kabir toprağında sevgilinin yükselmesi düşüncesi, şiirde ruhun tütmesi ifadesiyle anlatılır. Ruhun öldükten sonra göğe yükselmesi inancıyla oluşturulmuş bu mısradaki farklı olan benzetme, aşkı sebebiyle yanarak ölen âşığın ruhunun tütmüş olmasıdır.¹⁷ Bu benzetme ile ilgili dikkati çeken bir diğer husus, sevgilinin ancak ölümle

¹² "Sıcak öpüşlerle bayılır saçın" *Anadolu Mecmuası* (1 Nisan 1340 (1924) Y.1.N.1.s.25.

¹³ "Tütsü gibi kalbe yayılır saçın" *Anadolu Mecmuası* (1 Nisan 1340 (1924) Y.1.N.1.s.25

¹⁴ "Ayrılık Vakti" (Veda), *Anadolu Mecmuası*, 1924 (1923) , *Örümcek Ağı*,s.21, *Çile*,

¹⁵ Şiirin değişmeden önceki hali şöyledir:

Bu yolda yürü bir su gibi akıp / Güneşle Köye in beni bırak da,

Güneşe köye in beni bırakıp /Küçüle küçüle kaybol ırakta,

Yol dönerken arka tarafa bakıp / Bu yolu dönerken arkana bak da(*Örümcek Ağı*, 1925)

Köşede bir lahza dalıver gitsin , *Anadolu Mecmuası* (1 Mayıs 1340), Y.1,N.1.s.56 (Adı : Ayrılık Vakti)

¹⁶ "Tüten Ruh" *Örümcek Ağı* (1925) , s. 23,24 *Çile*'de yok.

¹⁷ Ruhun bir kadın vasfında oluşu bahsi hakkında bkz. A. Schimmel (2009). *Ruhum Bir Kadındır*, İstanbul: İz Yayınları.

beraber âşığın yakınında yer alabilmesidir. Ayrıca bu hayal, “Öyle bir yüksel ki sen toprağında / Görenler ruhumu tütüyor sansın” mısralarıyla “Kaldırımlar” şiirinde geçen “Ölse kaldırımların kara sevdalı eşi”, “Bilirim kalkmayacak bir yâr gibi başımdan” mısralarına zemin hazırlar.

Bir çukur solumda, bir taş sağımda,
Kabre girdiğim gün bu genç çağımda
Öyle bir yüksel ki sen toprağında
Görenler ruhumu tütüyor sansın

Bu yıllarda yayımlanmış “Aydınlık”¹⁸ adlı şiirde günün aydınlanmasıyla beraber sevgilisini uykudan uyandıran şair, aydınlığın gelmesinden hoşnut değildir bilakis içinde tıkanıp kaldığını düşündüğü aydınlık tarafından boğulacağını hayal eder. Şiirin sevgiliye hitap eden her bir bölümün başlangıç mısraı, günün aydınlanmasından dolayı şairin içinde bulunduğu telaşlı ve evhamlı ruh halini “Uyan yârim, uyan, söndü yıldızlar”, Uyan yârim, sesler geldi derinden” ve en son “Sevgilim kapını çaldı aydınlık” şekliyle tedricen gözler önüne serer.

Uyan yârim, uyan, söndü yıldızlar,
Gün karşı tepeden doğmak üzredir.

(...)

Sevgilim kapını çaldı aydınlık, /Sevgilim kapımı çaldı aydınlık,¹⁹
Sonsuz gözlerimi aldı aydınlık,/Baygın gözlerimi aldı aydınlık,²⁰ İçimde tıkanıp kaldı aydınlık,
Bu aydınlık beni boğmak üzerdir...

“Rüzgâr”²¹ şiirinde içinde yüce- koca- bir dağ gizli olduğunu söyleyen âşık vasfındaki şair, sevgilisinin kendisini sevip sevmediği ile alakalı bir bilinmezlik içinde olduğu halde onun fiziki özelliklerini şöyle anlatır: “Yarım ince uzun, saz benizlidir”.

İçerimde yüce bir dağ gizlidir,/İçerimde koca bir dağ gizlidir,²² Rüzgar döne döne çıkar mı bilmem.

Yarım ince uzun, saz benizlidir,
Başımı göğsünde sıkar mı bilmem.

Şiirdeki hayali ve bilinmezlikler içindeki sevgili tipi, Necip Fazıl’ın hikâyelerinin birinde “Ben kadında ‘varılamaz’ı ‘erilemez’i ‘tutulamaz’ı görüyorum. Ve bütün güven duygularımı kaybediyorum!” deyişindeki benzer bir ruh halini yansıtır.²³

Kaçan, kovalanan, ıstırap ve vehme sebep olan ancak âşığın ölümü ile yâr olma makamını kabul edeceğine emin olunan kadın, “Kaldırımlar”²⁴ şiirinin son kısmında bir sevgili imgesine dönüşür.

Varsın bir acı duymasın gözyaşından
Bana rahat bir döşek serince yerin altı,
Bilirim, kalkmayacak, bir yâr gibi başımdan...

Sırasıyla, “İhtiras”, “Hırs”, “Bekleyiş” ve en son “Bekleyen”²⁵ isminde karar kılınmış 1928 yılına ait olan şiirde kimliğini bilmediğimiz sevgili; masumluluğu, güzelliği ve ürkekliğiyle kaçan-ürkek- bir yavru ceylana, âşık ise onun peşine düşmüş, onu korkutan ona kavuşma arzusunun hırsına bürünmüş bir canavara benzetilir.

Sen, kaçan bir yavru ceylansın dağda ²⁶
Ben, peşine düşmüş bir canavarım!
İstersen dünyayı çağır imdada;
Sen varsın dünyada, bir de ben varım!²⁷

(...)

Göğsümden havaya kattığım zehir,
Solduracak bir gül gibi ömrünü,
Kaçıp dolarsan da sen, şehir şehir,
Bana kalacaksın yine son günü.

(...)

Şiirin son bölümünde bir ömrü boyunca ta ki mezara kadar sevgiliyi takip edip mezarında bir taş olup beklemek niyetindeki âşık; şairin bu şiirden yaklaşık beş yıl önce yayımladığı “Yegane” şiirinde hırs

¹⁸ “Aydınlık”, *Örümcek Ağı*, s.25-26.

¹⁹ *Çile*, 1983.

²⁰ *Sonsuzluk Kervanı*, 1955 v.d.

²¹ “Rüzgâr”, Ö. A., s.29-30 *Çile*’de yok.

²² N.F.K.(1932) *Ben ve Ötesi*, İstanbul, Sühulet Kütüphanesi.

²³ N.F.K. *Hikâyelerim* (2010) İstanbul, B.D.Y. s.136.

²⁴ *Hayat Mecmuası*, 1928 (1927)

²⁵ “İhtiras”1928,“Hırs”, (Bekleyiş) (Bekleyen), *Kaldırımlar*, s. 22-23, *Çile*, s. 199, 1928.

²⁶ Sen, kaçan bir ürkek ceylansın dağda, (*Milli Mecmua*), 1 Haziran 1928, c.10,Y.5.N.110,s.1782 (adı: İhtiras)

²⁷ Yeryüzünde bir sen bir de ben varım! (*a.g.d.s.*1928)

ateşi ile aydınlandığı düşünölen sevgiliye bu özelliğinden dolayı benzemektedir. Fakat orada hırs, sevgilinin bir vasfı iken burada âşığa verilmiştir. Her doğan büyür ve elbet bir gün yaşlanır, sevgili de yaşlanacaktır fakat; âşık, kendisine yâr olmayan gül'ün ancak göğsünden havaya kattığı zehirle solacağını hayal edecek kadar hırslıdır. Bu zehir, âşığın kalbinden gelen sevgiliye kavuşma hırsıyla dolu hasreti simgeler. Ölümle son bulmayacak, âşığa toprağı bile rakip gösteren bu halin sebebi; "hırsıma toprağı rakip etsen de" mısraının 1960 sonrasında yapılan bir değışimle sevgilinin "varılmaz hayale bir işaret" olmasına bağlanır. Böylece şiirin sonunda âşık artık kovalayan değıldir o, bir mezar taşı gibi 'bekleyen'e dönüşmüştür.

Hırsım gibi sonsuz yaşarsan sen de,/Ölürsün...Kapanır yollar geriye;
Ben ölümle sırdaş olur beklerim/Ben mezarla sırdaş olur, beklerim.
Hırsıma toprağı rakip etsen de/Varılmaz hayale işaret diye
Mezarında bir taş olur beklerim/Toprağında bir taş olur, beklerim...

Sevgilinin ötelere âlemine bir işaret olması düşüncesi, Necip Fazıl'ın özellikle 1955 sonrası şiirlerinde, önceki yıllara ait şiirlerdeki düzeltmeler ve değışimlerinde ve şiir dışındaki birçok eserinde kadınla ilgili olan satır aralarında yer alacaktır.²⁸

Şairin 1928'de Hayat Mecmuası'nda yayımlanıp kitaplarının hiçbirine alınmayan "Kadın"²⁹ başlıklı şiiri, altı bölümde erkeğine tesir eden kadını idealize eder. Sevilen kadını; heyecanlandıran ve erkeğini şekle koyan olması birinci bölümde, uğruna hiçbir şey düşünölmeden can verilecek kişi ve bazen yâr bazen de vatan olması ikinci bölümde, önünde eğilen erkeğın ilah olması düşüncesinin "kuvvetin za'fa varan bir sır" oluşunu anlatması üçüncü bölümde, toprağı bir gurur yastığı gibi görmesi ve erkeğini önünde eğdirmesi dördüncü bölümde, Ferhad'ın Şirin'in güzelliğine değıl de gücüne âşık olması beşinci bölümde anlatılır.

Taş gibi kalbe çöktü
Çelik kılıcı dövdü
Senden gelen heyecan.

Varsın yeryüzü yansın
Verirken uğruna can,
Gâh yârsın, gâh vatansın.

Bir ilah oldu erkek,
Önünde eğilerek
Kuvvet za'fa varan sır.

Ayakların toprakta
Gurur yastığıdır
Eğilelim bırak da

Güzel Şirin'e değıl
Gücüne âşıktır bil
Dağları delen Ferhat

Şiirin son bölümünde şair, yükselip dimdik bir heykel olarak hayatı etrafında bir yel gibi kıvrılış haline getiren kadını görmek istediğini dile getirir:

Yüksel ki heykel gibi
Bir kıvrılıştır hayat
Etrafında yel gibi...

Aynı yıla ait olan "Gel"³⁰ ismindeki şiirde sevgili'nin sebebi bilinmeyen bir korku içinde, ümidini yitirmiş bir halde olduğu hayal edilir.

İki bölümden oluşan "Dönemeç"³¹ şiiri, şairin hayatındaki sevgiliyi iki ayrı zaman dilimi ve ruh hali içinde iki ayrı dönemeçle anlatır. İlk bölümde, ılık bir havada kalabalıklar içinde şairin önünden dönmece ince endamlı bir kadın sapor, bu ilk görüştür ve şair ilk defa olarak gördüğü bu kadına âşık olmuştur. Ona göre bu kadın, görmeden sevdiği. Havanın ılıklığı muhtemel ki baharın tazeliğı, caddenin hareketliliğı ve kalabalığı, şairin hissettiğı aşk duygusuyla uyumludur. Şairin âşık oluşu birden olur.

²⁸"Bu mâna kendisini verâların verâsına, ötelere ötesine devretmektedir ve ilk göz planında, eliyle yine ötelere işaret eden dimdik bir heykel vardır. Kadın..." Bkz; N.F.K. *Aynadaki Yalan*, s. 50; "...Fâtihliğe memur erkeğe fetihlerini kendisinde remzlendirici bir işaret, aslı gaye olan İlâhî marifet yolunda da kayıtsız kalınamaz bir davettir." Bkz. N.F.K.(2010), *Bâbüli*, İstanbul : B.D.Y.,s. 158.

²⁹ "Kadın", *Hayat Mecmuası*, 1928, Kitaplarda yok.

³⁰ "Gel" *Hayat Mecmuası* 1928.

³¹ "Dönemeç" *Sonsuzluk Kervanı*, s.83, Çile s. 200.

Bir gündü, hava ılık
Ve cadde kalabalık...

Bir kadın sapıverdi önümden dönemece;
Yalnız bir endam gördüm, arkasından, ipince.
Ve görmeden sevdiğim, işte bu kadın dedim,
Çarpıldım, sendeledim.

Zaman ve mekânın şairin ruhi durumuyla uyum içinde olduğu daha sonraki bölümde şairin hayatındaki ikinci dönemeç anlatılır. Mevsim tazeliğini kaybetmiş, muhtemelen bahar tesirini yitirmiş ve hayat içinde şairin psikolojisi sıkıntılı veya yorgun olduğundan hayat ona esner gibi gelmektedir. Bu zamanda, böyle bir hayatın içindeki şair, bir zamanlar dönemeçte görüp âşık olduğu kadınla ikinci kez yine bir dönemeçte karşılaşır; fakat ne yazık ki gördüğü sadece, kadının tabutu ve tabutun içindekine ait olduğunu düşündüğü bir ahenktir. Şair bundan dolayı keder içinde bir köşede ağladığını söyler.

Bir gündü mevsim bayat
Ve esnemekte hayat...

Dönemeçten bir tabut çıktı ve üç beş adam;
Yalnız bir ahenk sezdim, çerçevede bir endam.
Ve tabutta, incecik, o kadın var, anladım;
Bir köşede ağladım...

“Beklenen”³²şiiri iki ayrı bölümde iki ayrı zaman dilimini ve âşığın iki farklı hâlini, esasen sevgiliye duyulan derin özlemin sevgilinin hakikatine erişmekle sonlanışını dile getirir:

Ne hasta bekler sabahı
Ve ne genç ölüyü mezar; / Ne taze ölüyü mezar³³
Ne de şeytan, bir günahı,
Seni beklediğim kadar.

Hastanın sabahı, toprağın ölüyü ve şeytanın günahı beklemesi, büyük bir arzuyla gerçekleşen bekleyişlerdir. Âşığa göre kendisinin sevgiliyi bekleyişi bu uç noktadaki örneklerden daha ileri düzeydedir. Şair, şiirin birinci bölümünde bu özlem ve arzusunun derecesini tasavvur ettirdikten sonra şiirin ikinci bölümün ilk mısraında, beklemekten vazgeçtiğini açık ve kesin bir dille açıklar. Yokluğunda bulunan sevgilinin artık gelmesi istenmez. Mecnun’un Leyla’yı yokluğunda bulmasını hatırlatan ve ister istemez tasavvufi çağrışımlara kapı aralayan bu anlatım, sevgilinin hakikatiyle gölgesi arasında yapılan bir ayrımla genişler ve tamamlanır. Şair sevgilisini o yok iken, sürekli onu düşünerek bulmuştur. Bulduğu sevgilinin hakikatidir. Bunu sevgilinin gölgesinin vehminde kalmasını istemesinden anlıyoruz. Gölge, burada dış görünüşü, sureti ifade etmektedir. Sevgili gelse de gelen ancak bu suret olacaktır. Hâlbuki şair, sevgilisinin hakikatine erişmiştir ve artık onun sureta gelmesine gerek yoktur. Onun suretinin şairin vehminde, yani muhayyilesinde kalması kâfidir. Ayrıca gelmesinin artık bir faydası da olmayacaktır. Necip Fazıl, hatıralarında “kadın bağlılığı içinde kadını aşma hududu”³⁴ hakkında şunları söyler:

“Bizim bugün sürüngen hayatı süren edebiyatımızın haşmet devrinde (Don Juan)ın varamadığı seviyeye ermiş bir eser vardır: “Leyla ile Mecnun”... Bu eserde kadını herhangi bir kemiyet cümbüşünde aramaya tenezzül ermeyecek kadar üstün ve kemâlli âşık tipi “Mecnun”, onu tek bir örnek üzerinde didikleyle didikleyle nihayet öyle bir noktaya varır ki kadınlığın ufuk çizgisidir orası; orada kadın biter, dış dünya kapanır ve iç âlem açılır. İlâhî tecelli noktası... Mecnun Leyla’sını kaybetmiş ve Mevlâsını bulmuştur. Avrupalı bu sırra çok uzak olduğu için, taşıdığı hendese kafasıyla, ancak (Don Juan) daki kadar sokulabilmiştir gizli mantıkaya...”³⁵

“Beklenen” şiirinde tasavvufi çağrışımlara kapı aralayan şair, 1956 yılına ait olan “Sen”³⁶ şiirinde sevgiliyi artık tasavvufi bir anlayışla, tasavvuftaki anlamıyla söz konusu ettiği kesinlik kazanır. Sevgili mecâzi bir varlık olarak aradan çıkar ve hakiki sevgili olan yaradan idrak edilir. Bu, bir bakıma tekke

³² “Beklenen”, *Sonsuzluk Kervanı*, s.81, Çile s. 198.

³³ Çile, 1962, vd.

³⁴ N.F.K. , (2010). *Aynadaki Yalan*, İstanbul: B.D.Y. s. 38.

³⁵N.F.K. ,(2010). *Bâbü’lî*, İstanbul: B.D.Y.s. 104-105.

³⁶ “Sen”(Çağrıyorlar) (Tâ Mâverâdan) *Büyük Doğu*, 1956, trh: 1958. Şiirin değiştirilmiş son hali aşağıdaki gibidir:

Rüzgâr öyle esti, öyle esti ki
Her şey uçup gitti, kaldı Yaradan
Ayna düştü, hayal, perdelerdeki
Seni çağırın var, tâ maverâdan! (Ç.)
Sırtımı uykuda dürtüyor bir el;
Fırta yatağından koşar adım gel!
O bir minicik zar, kabuğunu del!
Bir akiscik gibi çıktı aradan (Ç.)

şairinde birçok örneğine rastlanan ve Mecnun'un Leyla, Leyla derken Mevla'yı bulması şeklinde dile getirilen anlayışın ta kendisidir.
Seni öyle sevdim, öyle sevdim ki,
Uçup gittin...kaldı seni yaradan.
Ayna düştü, sen de perdelerdeki
Bir akiscik gibi çıktın aradan.
Sen yolların ufuk ufuk ötesi,
Her sabah bugünün bir gün ertesi
Bir kadın şeklinde hasret bestesi,
Seslenen ayrılık tâ mâverâdan!

Zamanın geçişi ile beraber şairin, hayatında yaşadığı değişimi anlatan şiirde çok sevildiği düşünülen kadının sevgisinin yerini -Mecnun'un Leyla'ya duyduğu sevgi gibi- Allah sevgisine bırakması şeklinde görülür. Bu, tasavvufa ait varlık anlayışının özlü bir şekilde dile getirilmesidir. Yaratılmış olan her şeyin varlığı, izafi olduğundan her şey mutlak varlık olan Allah'ın bir aynasıdır. Allah'ın isim ve sıfatları bu aynada tecelli eder. Bu da kâinattan bir parça olan sevilen kadının varlığının hayalden veya gölgeden ibaret olduğu anlamına gelir. Allah'ın zatının tecellisi karşısında bütün varlıklar, hayaller, gölgeler silinir. Sevgilinin yerine kullanılan ayna ve perdedeki hayal, Allah'ın tecellisi karşısında küçük bir akis gibi aradan çıkar ve yok olur. Mecazi sevgili aradan çıkar ve hakiki sevgiliye kavuşulur.

Necip Fazıl'ın çizdiği sevgili tipi "bir ufuk gibi kaçmayı, yaklaştıkta uzaklaşmayı"³⁷ becerebilendir ve bu vasfı sebebiyle mâverâdan gelen "bir kadın şeklinde hasret bestesi"dir. Şiirin son bölümü Necip Fazıl'ın hatıralarında bahsettiği anlayışa çok uygundur:

"Artık siz benim için lüzumsuz bir şeysiniz! Size erişememenin inkisarı içinde asıl erişilmesi gerekenin kim olduğunu dehşetle görüyorum. Siz bana ne verseniz neticede verebilmek kudretinde olmadığının ihtarcısından başka bir şey olamazsınız! Siz, mutlak yokluğunuz içinde, malikiyetin mahrumluğa dönen şekliyle karşıma mutlak varlığı, Allah'ı çıkardınız!"³⁸

Esasen Necip Fazıl Kısakürek, birçok yerde defalarca belirttiği gibi sevgiliyi ufuk çizgisi olarak düşünür ve bu çizginin bittiği yerde kadının bittiğini dış dünyanın kapandığını ve iç âlemin açıldığını söyleyerek İlahî tecelli noktalarından birini vurgulamış olur.

Her ne kadar şehrine verdiği kıymeti göstermek için "Canım İstanbul"³⁹ şiirinde İstanbul'a "O benim, zaman mekân aşip geçmiş sevgilim." diyerek seslense de hakiki sevgilinin kim olduğunu "Yâr O ki"⁴⁰ şiirinde bir kez daha sebepleri ile tekrarlar. O sevgili hatırlarda hep canlı kalan, eksilmeyen ve eksiltmeyen muradını sevdiğinin muradında tutan en sevgilidir ve hiçbir zaman bırakıp gitmediğinden en vefalı olandır.

II. Anne

Necip Fazıl Kısakürek'in şiirinde "aile" kavramının nasıl yer aldığı hususu üzerine yapılacak sathî bir inceleme bile, ailenin önemli unsurlarından biri olan "anne"nin, diğer vazgeçilmez bir unsur olan "baba" ya göre kemiyet ve keyfiyet bakımından üstün bir mevkiye sahip olduğunu gözler önüne serer. Başka birçok sanatçının eserinde de görülen bu durumu; çocukluk evresinin nasıl geçirildiğinin, hayatın bütün safhaları üzerinde önemli bir tesiri olduğu⁴¹ şeklindeki psikolojik teze dayanarak açıklamak mümkündür. Necip Fazıl'ın hatıraları ve otobiyografik nitelikteki diğer eserleri, bu bakımdan önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Necip Fazıl, hayatının son yıllarında kaleme aldığı *Kafa Kağıdı* adlı eserinde şöyle yazar:

"Ne aldım, annemden, daha düne kadar yaşayan ve seksenini hayli aşkın olarak ölen, hayatı boyunca masum ve mazlum bu kadından aldığımı inanıyorum. Baba kolları ikinci planda."⁴²

Hayatında annesinin yerini ve şahsiyeti üzerindeki tesirini açık, pervasız ve belki de haklı olarak taraflı bir şekilde dile getiren Necip Fazıl Kısakürek, başka her şey bir yana, en önemli vasfı olan şairliğini de annesinin tesirine bağlar. Onun isteği üzerine şiir yazmaya başlamıştır:

"Şairliğim on iki yaşında başladı. Bahanesi tuhaftır: Annem hastahanedeydi. Ziyaretine gitmiştim... Beyaz yatak örtüsünde, siyah kaplı, küçük ve eski bir defter... Bitişikte yatan veremli genç kızın şiirleri varmış defterde... Haberi veren annem, bir ân gözlerimin içini tarayıp:

-Senin dedi; şair olmanı ne kadar isterdim.

³⁷ N.F.K. ,(2010). *Aynadaki Yalan*, İstanbul: B.D.Y. s. 22.

³⁸ *Bâbü'lî*,s.177.

³⁹ "Canım İstanbul" ,*Çile*, s.168, trh.1963.

⁴⁰ "Yâr O Ki", *Tercüman Gazetesi*, 1973, (1972) *Çile* s. 28.

⁴¹ "Freud, Adler, Jung, Lacan, Fromm ve ondan sonrakiler için çocukluk, kendisinden sonraki bütün evrelerin aynası işlevini görmekte ve bu yönüyle de bütün ruhsal problemlerde mutlaka çocukluk evresine gitmek lüzumu oluşmaktadır." Bkz. Dr. İsmet Emre, (2006).*Edebiyat ve Psikoloji*, Ankara: Anı Yayıncılık, s. 186.

⁴² N.F.K. *Kafa Kağıdı*, s. 46.

Annemin dileği bana, içimde besleyip de on iki yaşına kadar farkında olmadığım bir şey gibi göründü. Varlık hikmetimin ta kendisi... Gözlerim hastahane odasının penceresinde, savrulan kar ve uluyan rüzgara karşı, içimden kararımı verdim:

-Şair olacağım

Ve oldum.

O gün, bugün, şairliği küçük ve âdi hasisliklerin üstünde gören, onu idrâkin en ileri merhalesi sayan ben, bu küçük ve âdi bahaneyi hiç unutmadım.”⁴³

Necip Fazıl Kısakürek, şiirlerinde anne teminin yer alış biçimi, tabii olarak annesi Mediha Hanım’dan derin izler taşımaktadır.

Necip Fazıl’ın çocukluğunun ilk yılları büyükbabasının Çemberlitaş’taki konağında geçmiştir. “Konak değil tımarhane” ya da “uğultu girdabı” diye bahsettiği bu konakla ilgili hatıralarında, annesine merhametle karışık bir sevgi hissi ile bağlı olduğu; buna karşılık, babasına hınc beslediği hissedilir. Bu husus tabiatıyla “anne”nin şiirde merhamet hissiyle yan yana yer almasına tesir edecektir.

Son derece temiz ve Müslüman yoksul bir aileye mensup, okur-yazarlığı olmayan, “ondört-onbeşlik, mâsum ve ibtidai” bir kız olan Mediha Hanım, “ne olduğunu anlamadan Fazıl Bey’in koynuna atılmış”; gelin olarak geldiği konakta soylu babaannesi Zafer Hanımefendi’nin şanlı gelini değil, konağın hizmetçisi ve “kaynanasına karşı eğik başlı ve konak işleriyle meşgul, tek ümit ve desteğini oğluna bağlamış bir ırgat” olmuş; babası Fazıl Bey için ise, “bilmem ne otu gibi müsekkin ilacı”ndan başka bir şey olmamıştır.⁴⁴

Bu mazlumlukla beraber ⁴⁵ bir süre sonra Necip Fazıl’a “bana baba tarafım kapalı yalnız anne tarafım açık” dedirtecek bir hadise meydana gelir. Baba Fazıl Bey, anne Mediha Hanım’dan ayrılır ve başka bir kadınla evlenir. ⁴⁶ Necip Fazıl’a göre “yeryüzünde yalnız çile çekmeye ve en genç çağından sonra bir daha erkek yüzü görmemeye mahkûm anne” bundan sonra küçük dayımın yanına sığınır.⁴⁷

“Nitekim babam, kendisi 30 yaşında ve oğlu 13 yaşındayken, annemi boşadı ve bana mektepten her çıkışında dayıma, annemin yanına sığınmak düştü. Babam, bir müddet sonra kendisine yazacağım mektuba:

-Ne güzel yazın ve üslubun varmış!

Cevabını verecek kadar oğlundan habersizdi. 4 yıl sonra, ben Erzurum’da dayımın yanındayken ölüm haberini alacak olduğum babamı bir daha görmedim ve onunla, o çağıma değin hayatımda hepsi hepsi 1 günlük kadar konuşmadım.” ⁴⁸

Necip Fazıl’ın gençlik döneminde düzenli bir hayatı olmadığını biliyoruz. Küçük yaşlardan itibaren annesinden ayrı yaşamıştır. Hatıralarında annesinin Bahriye mektebinde okurken kendisini nasıl ziyaret ettiğini hüznü bir dille anlatır. Şairin ilk şiirlerinde anne imgesinin, gurbet ve ayrılık kavramlarıyla birlikte yer alması bir tesadüf değildir.

Bu şiirlerden biri olan “Gurbet”⁴⁹ te şair gurbet kavramı içine “anne” imgesini yerleştirmiştir. Şiirin ilk bölümünde gurbeti; sessizlik içinde çağlayan bir ırmak, şiirin bütününde ise, tığ kullanmasına ve ellerinin titremesine bakılırsa yaşlı bir kadın olarak tasavvur eder ve gurbet’e bu hayale bağlı olarak seslenir. Bizim için burada en önemli olan son bölümde gurbet ile annenin birleşmesi veya aralarında zaten kurulmuş olan özdeşliğin ifşa edilmesidir:

Gülleri büyüten ince hevesle / Gül büyütenlere mahsus hevesle,⁵⁰

Derdini gözümün içinde besle!/Renk renk dertlerimi gözümde besle!

Yalnız, annem gibi, o ılık sesle,

İçimde dövünüp ağlama gurbet!..

⁴³ N.F.K (2010), *Çile*, İstanbul: B.D.Y,“Takdim”.

⁴⁴ N.F.K *Kafa Kağıdı*, s. 47, 48, 54, N.F.K, *O ve Ben*, s. 16-17.

⁴⁵ “Öyle ki, babamın tavrı, anneme tahammül edemediği zamanlar “götürün!” diyor; çocuk kadını, konağa yakın bir tarafta tuttıkları bir evciğe taşıyorlar. Sonra “getirin!” diyor; yaka-paça konağa döndürüyorlar, çocuk kadını...

Annem, uğultulu konakta en hatırlı hizmetçiden bir derece daha üstün, aslı kadronun en küçüğünden de bir derece aşağı ve herkesin gel-git emrine memur acı bir mazlumluk hayatı sürüyor; ve bütün ümidini, doğurduğu erkek çocuğa bağlıyor. Bana...Ah!” ; N.F.K, *O ve Ben*, s. 17

⁴⁶ “12-17 yaş arası, hayatımın en nazik 5 senesini Bahriye Mektebinde geçirdikten sonra birdenbire kendimi işgal altındaki İstanbul sokaklarında buldum.

Artık ne konak, ne yalı ne bir şey...

Babam Kadıköyünde hâkim ve yeniden evlenmiş...

Cici annem de konakta ve tek başına. âlâyiş düşkünü Zafer Hanımefendinin, şimdi ne bir hizmetçisi ve bakıcısı, ne de konaktan başka mal ve mülkü...Hepsi oğluyla arasında yenmiş yutulmuş, tüketilmiştir.

Bana baba tarafım kapalı, yalnız anne tarafım açık...” N.F.K *Kafa Kağıdı*, s. 150-151.

⁴⁷ N.F.K, *O ve Ben*, s. 48.

⁴⁸ N.F.K, *Kafa Kağıdı*, s. 150-151.

⁴⁹ “Gurbet”, *Anadolu Mecmuası*, 1924, *Örümcek Ağrı*, 1925, *Çile* s. s. 230.

⁵⁰ *Çile*, 1962 vd.

Şiirin son bölümünde elleri titreyerek tığı tutan “gurbetin”, anne olduğu ortaya çıkar. Anne imgesinin, niçin gurbet ile özdeşleştirildiği şairin bu şiirin yayımlandığı 1924 yılındaki hayatı düşünüldüğünde daha iyi anlaşılır. 1924 yılında tahsil için Paris’e gönderilen genç üniversite mezunları arasında Necip Fazıl da vardır. Necip Fazıl 1924-25 yılları arasında Paris’te hayatının en zor zaman dilimlerinden birini hasret içinde⁵¹ yaşamaktadır. Şair bu şiiri yazdığı yılda Paris’te olmasa bile içinde bulunduğu gurbet hissi bu duyguyu çok güçlü bir şekilde vermektedir.⁵²

Şiirin “Anadolu Mecmuası”nda yer alan “Gülleri büyüten ince heves” mısraı “Örümcek Ağ” şiir kitabında “Gül yetiştirenlere mahsus heves” e son olarak da “Çile” şiir kitabında “Gül büyütenlere mahsus heves”e dönüşmüştür. Bu bölümde yer alan “büyüt”me, ya da “yetiştirme” fiilleri ile annenin çocuk üzerindeki işlevi örtüşür. Dolayısıyla gül, bir taraftan annenin yetiştirdiği, büyüttüğü çocuğu da temsil eder. Şiirin ilk halindeki çoğul olan “gül” ün tekil gül’e çevrilmesi şairin tek çocuk olmasıyla ilgilidir diyerek zorlama bir yorum da yapılabilir.

Gurbet yani bir yönüyle anne, derdi şairin gözünde besleyendir. Gurbet, şairin içinde dövünüp ağlamakta ve şair ona “yalnız annem gibi, o ılık sesle içimde dövünüp ağlama gurbet” diyerek seslenmektedir. Derdi içte besleyen ve ılık sesi ile içte dövünüp ağlayan, gurbetle özdeşleşmiş olan gerçek hayatta şairin gözü yaşlı hasret çeken annesine benzer. Gurbetin veremli rengi bağlaması bir yandan sarı rengi ve ayrılığı ifade ederken bir yandan da Necip Fazıl’ın verem hastalığı geçirmiş annesine bir işaret olabilir.

Necip Fazıl, yirmili yaşlarının başında yazdığı, gurbet içinde ölüm düşüncesine yer verdiği bir başka şiiri “Anneme Mektup”⁵³ başlığını taşır. Şiirde karamsar bir ruh halindeki şair, şiirini Paris’e henüz geldiği bir sırada yazmış olmalıdır. Fakat şiir Paris’te yazılmış olmasa bile şairin, annesinden uzakta bulunması gurbet hissine kapılması ve onu derinleştirmesi için yeterli bir gerekçedir. Şiirin “Anneme Mektup” başlığından annenin uzakta bulunduğu anlaşılıyor. Şair şiirinin son bölümünde gurbet hissi içinde iken yani anneden uzak, ondan ayrı iken ölüme yakalanması ihtimalinden dolayı üzüntü içinde olduğunu söyler.

(...)

Bir gençlik geçirdim sürünesiye, / Son günüm yaklaştı görünesiye,⁵⁴

Son günüm yaklaştı görünesiye / Kalmadı bir adım yol ileriye:⁵⁵

Yüzünü görmeden ölürsem diye,

Derin derin anne, üzülmekteyim/Üzülmekteyim ben üzülmekteyim.⁵⁶

Necip Fazıl’ın 1926 yılına ait olan “Anneciğim”⁵⁷ başlıklı şiiri şairi ve annesini hüznün ve ölümü düşündüren yolculukla ilgili kılar. Şiirde şair annesinden ak saçlı başını eline alıp kara hülyalara dalmasını ister. Annenin kara hülyalara dalması onun kederli olduğu gösterir. Şairin annesinden bir diğer isteği ise annesinin titrek kalbini bahtın yeline bir ince tüy gibi salmasıdır. Bu istek şiirin bedbin havasını daha da karartır. Esasen şiirin ikinci bölümde şairin de annesi gibi kederli olduğunu, ümitsiz bir ruh hali içinde bulunduğunu görürüz. Her karanlığın ardında bir aydınlık vardır düşüncesinin aksine şair, karanlıkların geçmeyeceğini düşünür, ona göre karanlığın arkasında yine karanlık vardır. Bu bölümün son iki mısraı ise genel olarak anne-çocuk ilişkisini ya da bütünleşmesini anlatır. Çocukların hıçkırıp annelerin ağlaması ifadesi mutsuz ve kederli olanın şair olduğunu açığa çıkarır. Şairin kederinden anne ağlamaktadır. Fakat şair bu ağlayışın geçeceğine inanmaz. “Sağlıkla kal” dileğinin hüznü ve bedbin bir ifadeye dönüşmüş şekli olan “Yaşlı gözlerinle kal” ifadesiyle annesini bırakır.

Sanma bir gün geçer bu karanlıklar,

Zulmetin ardında yine zulmet var;/Gecenin dibinde yalnız gece var.⁵⁸

Çocuklar hıçkırır, anneler ağlar,

Yaşlı gözlerinle kal anneciğim.

Son bölümde şair, annesinin gözlerinde ‘bir derin hiç’in aksini gördüğü hayalini anlatır. Annenin gözlerindeki hiç, ona yokluğu yani ölümü düşündürür. Şiirin birinci bölümünde annenin bir ince tüy gibi kalbini, bahtın yeline salmasını isteyen şairin, kuşa ait bir parça olan tüy benzetmesi bu bölümde

⁵¹Bu yıllarda anneye olan hasret 1924 yılına ait “Serseri” şiirinde de görülür. Şiirinin yayımlanmış ilk halinde şair “Ne anamı gördüm, ne kardaşımı / Yıllarca gezdirdim bu dik başımı” demştir. “Serseri” *Örümcek Ağ*, 1925, s. 33-35(Adı: Ben)

⁵²“Hasta Kumarbazın Not Defterinden” adlı hikâyede başkahraman annesi ile ilgili kurduğu şu cümle Necip Fazıl’ın belki de o yıllarda içinde bulunduğu hisleri açığa vurmaktadır: “Bugün anneme gittim. Kendisinden, hakikat gibi, bucak bucak kaçtığım anneme...”! N.F.K., *Hikâyeler*, s.153.

⁵³ “Anneme Mektup”, *Örümcek Ağ*, 1925, s. 40, *Çile*, s.229.

⁵⁴ *Ben ve Ötesi*, 1932, vd.

⁵⁵ *Ben ve Ötesi*, 1932, vd.

⁵⁶ *Çile*,1962,vd.

⁵⁷ *Hayat Mecmuası*, 12 Temmuz 1928, c.4.N.85,s.127. *Çile* böl: Dekor, s. 322.

⁵⁸ *Çile* 1974, vd.

tamamlanmış olur. Anne uçup kurtulmak için kanadını yaymış kuş gibi hayal edilir. Şair bu haliyle annesini ölüme yakın görür. Ondan, bu kış yolculuğa çıkacaksa, yanında kendisini de götürmesini ister:

Gözlerinde aksi, bir derin için,
Kanadın yayılmış, çırpınmak için;
Bu kış yolculuk var diyorsa için
Beni de beraber al anneciğim.

Yolculuktan kasıt, anlaşılacağı üzere ölümdür. Şairin bir kuş olup bu dünyayı terk etmek istemesi, böylece ruhu kuşa benzetmesi, bize ruhla ilgili çok eski bir sembolü ister istemez hatırlatmaktadır.

1927 yılına ait olan "Kaldırımlar" şiirinde şair ve kaldırımların özdeşleşmiş olduğunu önceki bölümlerde söylemiştik. Burada kaldırımların anne olma vasfına değineceğiz. Kaldırımların tanımlandığı cümleler bir yandan çilekeş ve yalnız olan şairin portresini verir çünkü kaldırımlar şairin içinde oluşmuştur. Bir yandan da kaldırımlar, "ıstırap çekenlerin" ya da sonraki haliyle "çilekeş yalnızların annesi" dir.⁵⁹ Anne çocuğu doğuran, ona şefkat gösteren yegane varlıktır. Kaldırımlar eğer gidilen yolun istikametinin hedefinin bir sembolü olarak düşünülürse çilekeş yalnız insanın annesi olması kabul edilebilir.

Kaldırımları, çilekeş yalnızların annesi olarak ilan eden şair, 1936 yılına ait "Zaman" şiirinde ise zamanı, azap verici niteliğinden dolayı azabın annesi olarak vasıflandırır.⁶⁰

Necip Fazıl'ın şiirlerinde en büyük korku ya da vehimlerinden biri de annenin ölümü ile onu kaybetme düşüncesidir. 1932 yılına ait olan "Vehim"⁶¹ adlı şiir bu hisle kaleme alınmıştır:

Her gün elim tokmakta,
Bir ân irkiliyorum:
Annem belki yatakta,
Annem belki toprakta.

Şair, belli ki kendisinden uzakta olan annesinin hasta bir halde yatakta hasta olduğunu veya öldüğünü vehmetmektedir.⁶²

Necip Fazıl, mürşidi Abdülhakim Arvâsi'nin, annesine karşı muamelesiyle ilgili olarak kendisini nasıl uyardığını şöyle anlatır: "Ve başıma gelen hallerin ceza cephesini şu hikmete bağladılar:

"- Başına ne geldiyse annene ettiğin kötü muameleden bil!"⁶³

"Anne"nin Necip Fazıl'ın şiirlerinde, masumiyet ve merhamet hislerine sahip olma vasfı ile yer aldığını söylemiştik. Buna bağlı olarak şair, annesinden dua talebinde bulunur:

Annemin duası, düş de perde ol!
Bir asâ kes bana, ihtiyar ağaç!

Aynı şekilde 1944 yılına ait olan "Dua" başlıklı şiirde de annesinden dua etmesini ister. Çocuğu için en ihlaslı duayı yapacak kişi annedir ve şair, annesini bu noktada hiç unutmaz.⁶⁴

1977 yılına ait bir noktalamasında şair "Sırma renginde pislik dünyanın süsü püsü/ Bu da tek aziz eşya annemin başörtüsü" diyerek annesine verdiği değeri gösterir. Onun, dini bütün bir Müslüman olduğunu gösteren başörtüsü, şair için pislik dünyaya" ait olmayan, bilakis onunla zıtlaşan tek aziz eşyadır.

Şair vefat etmeden bir yıl önce yayımladığı "Anneme"⁶⁵ başlıklı şiirinde rüyasına giren annesine vadesinin bitmek üzere olduğunu söyler. Her zaman annesinden dua talep eden şair bu defa kendisinin ona dua ettiğini anlatır.

1982 yılına ait "Evim"⁶⁶ başlıklı şiirde geçmiş ile gününü karşılaştırıp günü ile hesaplaşan geçmişe ait olan ve kaybedilen güzelliklere duyduğu özlemi dile getiren şair, anne ve anneanne⁶⁷ motifini huzurun bir sembolü olarak şöyle tarif eder: ⁶⁸

⁵⁹ "Kaldırımlar, ıstırap çekenlerin annesi" *Hayat Mecmuası*, 1928.

⁶⁰ "Zaman" *Çile* böl:Ukde s. 267. "Annesi azabın, sonsuzluk şarkısı"

⁶¹ *Sonsuzluk Kervanı* böl: Korku , s. 94, adı:Korku, *Çile* böl: Korku, adı:Vehim.s. 216.

⁶² Necip Fazıl Paris'ten döndükten sonra da annesinin yanına çok uğramaz ondan uzakta yaşar. Onun annesini hem çok sevip hem de ondan uzak olması bu vehimlerinin ana kaynağı gibidir.

"Genç Şair bir yandan duvarlara asılı dallardaki Gördes elmalarını yerken bir yandan da düşünüyor. Birden gözünün önüne annesi geldi. İstanbul'a döner dönmez, bütün hayatı bir cefa destanı bu mübarek kadına koşması gerekirken, bakın nerelerde? Dayılarının yanında ve himayesindeki annesi acaba ne âlemde? Ona Paris'ten tek bir mektup yazmış ve halinden haber almış değil... 26-27 yaşlarında dul kalan ve o gün bugün, nikahı düşer bir erkek yüzüne bakmamış olan başörtüsü mis kokulu anne... Çemberlitaş'taki kocaman konağın (hikâyesi O ve Ben'de) herkesçe hor tutulan gelini olanca ümidini oğluna bağlamışken görüyor musunuz şimdi oğlunun halini?.." bkz. N.F.K. *Bâbâli*,s. 42.

⁶³ N.F.K. *O ve Ben*, s. 127.

⁶⁴ "Hasta Kumarbazın Not Defterinden" adlı hikâyede de başkahraman annesi ile olan diyalogunda ondan dua ister. Anne'nin -Keşke keşke! Allah, içim yanarak ettiğim duayı kabul etsin. Kurtulamayacaksan öl! "Sanma ki babandan kalan öteberiyi sifra indirdiğin ve beni komşu evlerinin sığıntısı haline getirdiğin için böyle söylüyorum! Sen bana oğlumu kaybettirdin! Sen kumar masasında kendini harcayıp bitirdin! Demesine karşın oğul - Annelerin duası çevrilmez!. Annemin duasını kabul et Allahum! !" der. Bkz, *Hikâyelerim*, s.154.

⁶⁵ *Tercüman Gazetesi*, 1982, *Çile*, böl: Dekor, s.323.

⁶⁶ *Türk Edebiyatı* 1982, *Çile*, böl: Dekor, s.333.

Bir köşende annanem, dalgın Kur'an okurdu;
Ve karşısında annem, sessiz gergef dokurdu.

Necip Fazıl, 1983 yılında "Çocuk"⁶⁹ başlığı ile yayımladığı şiirin ilk mısramını anne ve çocuk ilişkisine ayırır:

Annesi gül koklasa, ağzı gül kokan çocuk;
Ağaç içinde ağaç geliştiren tomurcuk...

Şiirde çocuğun mizacı üzerinde annenin derin tesiri, annenin gül koklayınca çocuğun ağzının gül kokması benzetmesi ile anlatılır.⁷⁰

Bu bahsi, *Bir Adam Yaratmak*'ta, bir bakıma Necip Fazıl'ı temsil eden "Husrev" in, annesine söylediği şu cümlelerle noktalamak anlamlı olacaktır:

"Sen her anne kadar mübareksin! Beni doğurmasaydın ben şimdi belki ölümden korkmayacaktım, cinnetten titremeyecektim. Bu kadar korktuğumuz şeylerin zıddı olan nimete sayenizde kavuşuyoruz. Sen her anne kadar mübareksin."⁷¹

III. Anne ve Sevgili Dışındaki Kadın

Necip Fazıl'ın şiirlerinde kadının, sevgili yahut anne gibi belirli bir kimliğin yanı sıra, sadece kadın olarak da yer aldığı görülmektedir. Bu Necip Fazıl'ın şahsi dünyasında kadının, erken yaşlardan itibaren kendisini meşgul eden önemli bir mesele olmasının bir sonucudur. Bu hususu hatıralarında şöyle açıklar:

"On yaşlarında bir çocukta kadın diye bir mesele, içini kavuran bir his var mıdır? Başkalarını bilmiyorum fakat bende karşı durulmaz bir duyguydu bu... Lâtinlerin (odora di femina- kadın kokusu) dedikleri şey, o yaşta her mesamemi doldurmuştu."⁷²

Necip Fazıl'ın kadınla ilgili olarak taşıdığı hissiyatı, kadına karşı hissettiği arzuyu varlığının önemli bir yönü olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Anne ve sevgili dışında, kimliği belirsiz kadın imgesi, ilk şiirlerinde, tabiatla iç içe olarak görünmeye başlar.

"Mevsim Dönerken"⁷³ şiiri bunlardan ilkidir, şiirde yaz mevsiminin değişip sonbahara dönüştüğü akşam vaktinin dekoru içinde, kederli bir kadın hayal edilir. Tabiattaki değişimle beraber kimliği belirsiz bu kadının rüzgârda saçlarını yolması ve beklenen yollarda artık beklenmez olması bir bütünlük içinde birbirine bağlıdır. Kadının saçını yolması, onun çok üzüldüğünün göstergesidir. Bu üzüntü yol uçlarının kopup eklenmez olmasıyla yollarda artık beklenmez olunmasındandır. Mısırlar, hasretle bekleyen kadının beklediğinden ümidini tamamen yitirdiği bir dekorun hayali gibidir.⁷⁴

Bu şiirden bir yıl sonra yayımlanan "Aydınlık"⁷⁵ şiirinde şair, her gün doğumunda 'güneşi seyreden kızlar'ın varlığından bahseder; fakat bu kızların kim olduğunu ve nerede olduklarını bildirmez. Tek bildiğimiz onların her sabah, güneş doğmadan önce uyanıp onun doğuşunu seyrettikleridir.

Her sabah güneşi seyreden kızlar

Mahmur gözlerini oğmak üzeredir.

Bu iki şiirde bahsedilen kadınlarla belli bir yakınlık ya da herhangi bir ilişki yoktur şair onları yalnızca tabiatla bütünleşmiş oldukları halde uzaktan muhtemel ki hayalinde seyreder gibidir.

1924 yılına ait olan "Ormanda Kızlar"⁷⁶ şiirinde rüyalara, masallara benzer bir atmosferin varlığı dikkat çeker. Şiirdeki ormanda, gündüz vakti oynayan ve akşam vakti yaklaştığında çimenlerin üzerinde uyuyan kızlar; batı mitolojisinde yer ve göğün çocuğu olup kırlarda, sularda, ormanlarda yaşayan tanrısal

⁶⁹ Necip Fazıl anneannesini şöyle tarif etmiştir: "Burnunun ucuna kadar kapalı, bütün ömrünce Allah'ı, Resûlünü ve emirlerini anıp ağlamaktan başka işi olmayan ve dört yanı hep ahret kardeşleriyle çevrili yaşayan dul ve ümmî ananem, (ikinci dünya harbine kadar yaşadığı) kayıtsız ve şartsız teslimiyet örneği derin ve fedakar Müslüman -Türk annesi timsâli mübarek kadın" Bkz, *O ve Ben* s. 16.

⁶⁸ Necip Fazıl Beylerbeyindeki yalısı *O ve Ben* adlı eserinde şiirde bahsettiği ortamı şöyle anlatır: "Yalıda anneannem, annem ve küçük dayım. Anneannem; şu, annem 14-15lik bir bakireyken evlenişinde anlattığım, Aksaraydaki eğri büğrü ahşap evin cinlere karışmış kahramanı... Beş vakit namazında ve her ân Allah ve Resûlünün bahsinde yaşayan; ve günün 24 saatini ya ağlamak, ya düşünmek, ya dua etmekle geçiren mübarek kadın... Ayak parmağından saçına dek kar gibi beyaz tülben kokan, kemik üzerine deri cilâsı çekilmiş denecek kadar zayıf, çocuklarına delice düşkün, tek başına oturduğu köşelerde bile saçı başı örtülü, yalnız Kur'an okumayı bilen ve Allah'ın kelâmından başka hiçbir yerde harflere nazar etmemiş olan bu örnek kadın benim için ne büyük mesele..." bkz, *O ve Ben*, s.75.

⁶⁹ *Türk Edebiyatı*, 1983, Çile böl: İnsan, s.74

⁷⁰ Şairin anne kavramın geçtiği ilk şiiri olan Gurbet'te de gül ile çocuğun birlikte kullanıldığını hatırlayalım. Bu hususun şairin son şiirinde aynı şekilde yer alması dikkat çekicidir. Bkz. "Gurbet" "Gül büyütenlere mahsus hevesle".

⁷¹ N.F.K., *Bir Adam Yaratmak*, s. 127.

⁷² N.F.K, *O ve Ben*, s. S. 31.

⁷³ "Son Akşam", "Mevsim Dönerken", *Örümcek Ağtı*, s. 7, Çile, s. 330 trh: 1922.

⁷⁴ Necip Fazıl, babasının annesini yaklaşık dört yıl önce- bu şiirin yayımlandığı yıldan dört yıl önce-boşamasından dolayı 1922 de yalnız annesinin ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Babası, da Necip Fazıl 17 yaşında iken bu zaman diliminde vefat etmiştir. Şiirde saçlarını yolan kadın imajı bize şairin annesi Mediha Hanım'ın bu yıllardaki kederli halini ister istemez düşündürür.

⁷⁵ "Aydınlık" 1923, *Örümcek Ağtı*, s.25-26.Çile böl: Kadın, s. 203.

⁷⁶ "Ormanda Kızlar", *Örümcek Ağtı* s. 43-44, Çile'de yok trh:1924.

ve tabii varlıkların dişileri "orman perileri" - Nympha- lara⁷⁷benzerler. Kadın tasavvurunun, Necip Fazıl'ın ilk dönem şiirlerinde bütünüyle uzvi ve çoğunlukla hayali bir nitelik taşıdığını ayrıca belirtmek gerekir:

Bu derin ormanda oynayan kızlar!
Sarmış yüzünüzü gençlik duygunuz.
Acep neye uğrar diye yalnızlar,
Atan kalbinizden belli korkunuz.

Çıplak vücudunuz köpükten beyaz
Bir başka dünyaya doğdunuz bu yaz;
Uzun saçınızı çözerken poyraz
Bu çam kokusuna sinmiş kokunuz.

Bir rüyalık vakit kala akşama.
Yattınız çimene hep kucaklama;
Kendi koynunuza girdiniz amma
"O genç koynumuzda" diyor uykunuz...

Şair, manzume boyunca bu kızlara hitap edermişçesine konuşur. Şiirin birinci bölümünde yüzlerini gençlik duygusu sarmış olduğu halde derin ormanda oynayan kızların kalplerinin, yalnızların ne olacağını düşünüp korkuyla atmakta olduğunu söyleyen şair, ikinci bölümde mevsimin yaz ve bahsi geçen kızların çıplak olan vücutlarının köpükten beyaz olduğu, uzun saçlarının poyraz tarafından çözülürken kokularının da çam kokusuna sindiğini söyler. Şiirin son bölümünde şair, akşama doğru bu kızların, kim olduğu açıkça belirtilmeyen- muhtemelen şairin kendisidir- bir gencin koynundaymış gibi çimenlere hep beraber yattıklarını söyler.

Necip Fazıl, "Ormanda Kızlar" şiirinden yaklaşık on yıl sonra "Ne İleri Ne Geri"⁷⁸ şiirinde okuyucusunu, "Eğil rüyama eğil!" -daha sonra bu mısra "Eğil ruhuma eğil!" şeklinde değiştirilmiştir.- sözleriyle kendi hayaline davet eder. Şair, "Bin hayal içinden geç", "Ve benim hülyamı seç!" diyerek zihninde tasarladığı, gerçek olmasını beklediği kadını tabiat içinde tasavvur eder.

Şiirdeki hayalde ağaçlı yolda kendilerine doğru gelen kol kola üç kız vardır. Kızların kimlikleri belli değildir fakat fiziki özellikleri birbirleriyle aynıdır. Onlar birkaç yönden Hz. Meryem'e benzerler.⁷⁹ Kömür tozundan ince, su gibi şeffaf gece -şiirin ilk halinde "ten renginde gece" şeklindedir- kızların yüzlerini doldurmuş ve pürüzlerini silmiştir. Kızlar Hz. Meryem gibi bakiredir, onların yüzleri tıpkı onun gibi kırışıklıklardan arınmış bir ışık, vücutları ise bir âhenktir. Bu kızlar, toprağa basmayacak kadar, el uzatılsa, hava kimildatılsa titreyecek kadar hafiflerdir. Şair, "Öyle hafif ki, onlar" mısraını iki kere tekrar edip bu özelliklerini iyice ön plana çıkarır onlar güya ahenk gibi ürkek bir şekilde havada eriyecek gibidirler. Nitekim şiirin ilerleyen mısralarında kızlar yok olur ve şair bundan hoşnut değildir.

"Hayal"⁸⁰ şiiri diğer iki şiirlerden biraz daha farklı olarak tamamen bedeni arzularla özlenen bir kadın hayalini anlatır. Şiir, Sonsuzluk Kervanı ve sonrasında yayımlanan diğer kitaplara alınmamıştır. Tenindeki özleyiş ve arzuyla ateşlenen şair, ruhuna serin bir yer ister ve başını mermerin üzerine koyar, bu onun bedenindeki ateşi, hayali bir kadınla söndürmesini sağlar:

Bu akşam bir ateş duyup etimde
Kadın, kadın kadın diye içimi oydum.
Ruhuma bir serin yer istedim de
Alnımı mermerin üstüne koydum.

Birden karanlıklar sökülüverdi,
Odama bir hayal dökülüverdi;
Karşımda gerindi bükülüverdi
Onu gözlerimle çırcıplak soydum.

Artık ben ne günah olsa işlerim;
Yumuşak yastığa geçti dişlerim,
Bir an kadar sürdü can verişlerim,

⁷⁷ Bkz. Azra Erhat, (2008), *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 216.

⁷⁸ "Ne İleri Ne Geri" *Sonsuzluk Kervanı*, s. 145-147, *Çile* s. 338-341 trh: 1934.

⁷⁹ "Sadece bir kadın, *Kur'ân*'da ismen zikredilir. Bu zât da, İslâm'da azim tebcele mazhar, İsa'nın betül annesi Meryem'dir. Rivayetin bildirdiği üzere o cennete ilk gireceklerdendir. Meryem'in doğum sancıları içinde sarıldığı kuru hurma ağacı, onun için tatlı hurmalar taşımaktadır; Meryem'in yeni doğmuş çocuğu ise annesinin iffetini tezkiye etmiştir." A. Schimmel, *a.g.e.s.* 56.

⁸⁰ "Hayal", *Örümcek Ağı*, s.31-32, *Çile*'de yok trh:1924.

Ey kadın bu akşam sana da doydum...

Başka doymuşlukların yanında, kadına doyuş bu şekilde dile getirilmiştir. Şehvetle arzulanan bir kadın hayaliyle teselli bulmak arzusuna Necip Fazıl'ın "Siyah Pelerinli Adam" tiyatrosunda da aynı şekilde rastlarız. Burada, 'Şair'in 'Kadın'la olan diyalogu, bir bakıma şiirdeki hayalin açılımıdır:

" KADIN- Seni her gece teselliye gelen hayâlin elleri... Bak vücuduma!.. İşte tülümü her tarafıma yapıştırıyorum... O değil miyim ben; o, o kadın, kadınlığın mayası..."

KADIN- ... Dedim ya ben senin hayâlindeki kadını. Netice saniyesinden, gaseyan ânından sonra devam eden kadın... Kadınlık büyüünden başka hiçbir şeye akli ermeyen, kafası olmayan kadın... Azemetli aptallığı içinde dehâya taş çıkaran kadın... Baş ağrıyan kediler, kırdı ilâçlı otları nasıl bulursa, ben de hasta sinirlerinin muhtaç olduğu şeyi öyle bulurum.

ŞAİR- Allahım! Aradığım kadını, bana benim dilimle tarif ediyor!"⁸¹

Ayrıca Necip Fazıl, pek çok şiirinde kadını benzetme unsuru olarak da kullanmıştır. "Örümcek Ağı" şiir kitabı dışında hiçbir kitaba alınmamış olan "Kara Baht"⁸² şiirinde kara yazı, kötü kader, rast gelmeyen talih manalarındaki kara baht, gelenekte sık gördüğümüz bir kullanımla bir türlü yâr olmayan kahpeye benzetilir. Şair bahtın pek çok kimseyi güldürmesine rağmen yalnızca kendisine naz etmesinden şikâyetçidir.

1926 yılına ait "Dalgalar"⁸³ şiirinde tekne dalgalar tarafından sarılmıştır. Şair bu dalgaları, mitolojide Nereus Kızları olarak da adlandırılan⁸⁴ deniz kızlarına benzetir. Deniz kızları gibi olan dalgaların uzun saçları gümüş, şeffaf tenleri fosfordur ve bunlar deniz yolcusunun teknesini yumuşak başlarıyla sarsarak "Yolcu, gittiğin sahil nerde diye" bağırırlar. Yolcu, şiirin ikinci bölümünde deniz kızları gibi olan dalgaları başlarını dövecek yalçın kayalıkları bulmak için beraber olmaya çağırır.

"Kaldırımlar"⁸⁵ şiirinin değiştirilmeden önceki ilk halinde Necip Fazıl, kaldırımlarda geceyi, dalgın bir hayal gibi eteğini sürükleyen, kara gözlerine şairin gözleri değince "Ey kaldırım çocuğu, haydi düş peşime" diyen bir siyah kadına benzetir. Şiir, Sonsuzluk Kervanı şiir kitabına alınırken bazı değişikliklere uğrar ve bu haliyle kalır. Bu değişimden sonra kaldırımlarda gece; vecd içinde başı dik, hayâlini sürükleyen, simsiyah gözlerine şairin gözleri değince "Yolumu bekleyen genç, haydi düş peşime" diyen bir esmer kadın olmuştur.

Bir siyah kadındır ki, kaldırımlarda gece,

Dalgın bir hayal gibi eteğini sürükler .

Gözlerim onun kara gözlerine değince :

Ey kaldırım çocuğu, haydi düş peşime der.⁸⁶

Sanatçının hikâyelerinin birinde yer alan kahramanın "ben kadında 'varılamaz'ı 'erilemez'i 'tutulamaz'ı görüyorum. Ve bütün güven duygularımı kaybediyorum!"⁸⁷ sözlerindeki gibi şiirdeki kişi için de kadın, ulaşılmaz olandır.⁸⁸ Esasen Necip Fazıl, "Babiâli" adlı eserinde, bu yıllarda 'kadın' a bakışını şu cümleyle anlatır: "Kadın: Bana mahrumluğumu anlatmaktan başka bir şey getiremiyordu."⁸⁹

Ondan bir temas gibi rüzgâr beni bürür de,

Kucaklamak isterim onu göğsüme⁹⁰

Bir türlü yetişemem, fecre kadar yürür de,

Heyhat, o bir ince ruh, bense etten bir kalıp.

Şair; hayalindeki kadını bir ince ruh, kendini ise etten bir kalıp olarak tasavvur ettiğinden bir türlü ona yetişemez, onunla vuslata eremez. Arkasından kahkahalar atarak onunla alay ettiğini ve gözyaşlarından bir acı duymadığını düşünür; onu, kendisini vehimlere sürükleyen merhametsiz biri olarak anlatır.

⁸¹ N.F.K. *Siyah Pelerinli Adam*, s. 23.

⁸² "Kara Baht", *Örümcek Ağı*, s. 51-52 *Çile'* de yok trh:1924, (1925)

⁸³ "Dalgalar" *Kaldırımlar*, s. 34-35, *Çile*, s. 183.

⁸⁴ Deniz tanrıçaları, denizin sonsuz dalgalarını temsil ettikleri söylenebilir. Bkz. P. Grimal, (2007), *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Sosyal Y., s.538.

⁸⁵ "Kaldırımlar" 3- ,K., s.10-11, *Çile*, s. 160- 1927.

⁸⁶ Bir esmer kadındır ki, kaldırımlarda gece,

Vecd içinde başı dik, hayâlini sürükler.

Simsiyah gözlerine, bir ân, gözüm değince,

Yolumu bekleyen genç, haydi düş peşime der... *Sonsuzluk Kervanı* 1955 vd.

⁸⁷ N.F.K. *Hikâyelerim*, s.136.

⁸⁸ Sezai Karakoç "kaldırımlarda gece" hakkında şunları söyler: "...kaldırımlarda eteğini sürükleyen bir kadına benzetilen gece, insanın bu hakikate vuslatının remzidir. Sorunu bu şiirde çözülmediğini, şair de Kaldırımlar'ın üçüncü bölümünün bazı pasajlarında anlatmakta, onun kolay kolay yakalanamaz olduğunu, âdeta arkadan kahkaha atarak insanla alay ettiğini ve insanın gözyaşlarından bir acı duymadığını söylemekte, fakat şiiri, ölümün gelmesiyle, hakikatın, bugün gece ve kadın hayalinde beliren gerçeğinin, bir yâr gibi insanın başucuna geleceğini belirtmekle, ilerdeki çözümün sezgi ipuçlarını vermekle bitirmektedir." Sezai Karakoç,(1997), *Edebiyat Yazıları II, Dişimiz Zarı*, İstanbul: Diriliş Y. s. 100.

⁸⁹ N.F.K. *Babiâli*, s.73.

⁹⁰ "Tutmak, tutmak isterim, onu göğsüme alıp." (*Sonsuzluk Kervanı* 1955, vd.)

Gece ve kaldırımlarla birleşen kadın hayali, şairin gelecekle ilgili beslediği ümidin yer aldığı son mısradan daha da belirginleşir. Şairin sezisiyle “bir ince ruh” olan kadın; ancak şairin ölümüyle birlikte, yani şair “etten kalıbını” terk ettiğinde, sevgiliye dönüşecek ve “bir yâr gibi” onun başından kalkmayacaktır.

Necip Fazıl 1928 yılına ait bir başka şiirinde⁹¹ ise önce ‘keder’ daha sonra Sonsuzluk Kervanı şiir kitabında bir değişiklik yapıp büyük sıkıntı, eziyet anlamlarına gelen ‘azap’ duygusunu kadına benzetir.

Azap, saçlarıma ak,
Yüzüme çizgi serdi,
Ruhumu, çırıl çıplak
Soyup çarımıha gerdi.

Bağrım, çizgi, çizgi kan;
Beni seyretti hayran.
Bir kadın oldu o ân,
Kendini bana verdi...

Çile’nin “Hafakan” kısmında yer alan şiirin ilk bölümünde “keder”in,- bu kelime daha sonra azap olarak değiştirilmiştir- şairin varlığı üzerinde icra ettiği tahribat anlatılır. Saçlardaki akların, yüzdeki çizgilerin sebebi kederdir. Bunun nasıl olduğu çok çarpıcı bir benzetme aracılığıyla anlatılır. Keder korkunç bir işkencecidir. Şairin ruhunu çırılçıplak soyup çarımıha gerer. Böylece, ilk iki mısradan bedenle ilgili olarak dile getirilen tahribatın arka planında, ruhun çektiği işkencenin yer aldığı dile getirilmiş olur. İkinci bölümde anlatım kaldığı yerden devam eder. Şairin bağrındaki kan, ruhla ilgili olarak düşünülmelidir. Çünkü çarımıhta olan ruhudur. Onu bu halde hayranlıkla seyreden “keder”, bir kadına dönüşür ve kendini şaire teslim eder. Kederin kadına bu şekilde özdeşleştirilmesi üzerinde durmak gerekir. Şairin anlatmak istediği kadın değil, kederdir. Fakat kederin kadına dönüşmesi, kadının aşığını, acı çekirmeden ödüllendirmeyen bir varlık olarak düşünülmesiyle ilgili olmalıdır. Kederin şaire kendini vermesi, kederden duyulan hazın ifade edilmesini sağlıyor. Keder insana acı verir, fakat insan bu acıdan, gizli bir zevk de duyar.

Necip Fazıl’ın yazdıktan yıllar sonra “ Sabık Şair yalnız “Kadın Bacakları” soyundan şiirler yazsın ve politikadan uzaklaşsın...”⁹² diyerek bahsettiği “Kadın Bacakları”⁹³ isimli şiirinde kadının sadece uzvi bir yönü olan bacaklarının, kendisi üzerindeki tesiri anlatılır ve onlara kutsiyet atfedilir.

Her ayağın bastığı yerde sanki kalbim var,
Kalbim ki vahşi bir zevk alır ezilişinden.
Ömrümüzün geçtiği yolda bana sorsalar
Gidiyorum bir kadın bacağına peşinden.

Bir kadının içinden ağlayışı, gülüşü,
Gözlerinden ziyâde bacaklarına yakın.
Bir lisandır onların, duruşu, bükülüğü,
Kadınlar! Onlar varken konuşmayınız sakın.

İnce sütunlardaki ilâhi güzelliğe
Bacakların ruhudur şekil veren, diyorum.
Bacakları bir kalın örtüde saklı diye,
Mermerde kalbi çarpan Venüs’ü seviyorum.

Boynuma doladığım taştan putu görseler,
İnsanlar öğrenirdi neye tapacağını.
Kör olsam da açılır gözüm, ona sürseler
İsa’nın eli gibi, bir kadın bacağına...

1926 yılına ait olan ve dört bölümden oluşan bu şiirin birinci bölümünde şairin ömrünün geçtiği yolda kendisinin bir kadın bacağına peşinden gittiğini söylemesi 1934’te kendisine o zamana kadar olmamış bir şekilde tesir eden kadını anlattığı bir yerde kurduğu şu cümlelerle birebir örtüşür:

“Kadını o güne kadar nefsimin şehriyini diye alan ben, bu defa adamakıllı sıkışmışım...”⁹⁴

Şiirin ikinci bölümünde bir kadın bacağına apayrı bir lisana sahip olduğunu söyleyen şair, iki şekilde okumaya ve anlamlandırmaya müsait bir mısra söyler: “Kadınlar! Onlar varken konuşmayınız sakın.” Burada kadınlara seslenip “bacaklarınız varken sakın siz konuşmayın” diyor olabileceği gibi

⁹¹ “Keder” (Azap) K. s. 40, Çile, 301, trh:1928.

⁹² N.F.K. *Bâbü’lî*, s.258.

⁹³ “Kadın Bacakları” *Kaldırımlar*, s.24-25, Çile’de yok.

⁹⁴ Bkz., N.F.K.O *ve Ben*, s. 83.

erkeklerle hitaben “kadınlar varken siz konuşmayın” diyor da olabilir. Ama kadın bacakları, şiirde kadının, bütün yönlerinin önüne geçtiğine göre birinci okuma daha anlamlı olacaktır. Şiirin üçüncü bölümünde aşk ve güzellik tanrıçası Venüs’ü bacaklarının bir kalın örtüde saklı olmasıyla hatırlayan şair, dördüncü bölümde kadın bacaklarını putlaştırır ve İsa’nın eli⁹⁵ gibi mucizevileştirir.

Bu şiir başından sonuna kadar, kadını tamamen dış cephesiyle ele alan bir anlayışla yazılmıştır. Necip Fazıl’ın, şiirleri arasından özellikle bu şiirin ismini verip “yalnız “Kadın Bacakları” soyundan şiirler” yazmamı istiyorlar, demiş olması ve İslami bir anlayışa sahip olduktan sonra yayımladığı şiir kitaplarında bu ve benzeri şiirlere asla yer vermemesi de bu yorumu doğrulamaktadır.

Şair, arzuların kanında bir çağlayan olduğu gençliğin en deli çağında, hayattan bıkmış bir halde başucunda kendisine yaşamının tadından bahsedecek bir kadının olmayışından duyduğu üzüntüyü belki de böyle bir kadına olan özlemini, 1927 yılına ait olan “Sayıklama”⁹⁶ şiirinin son bölümünde şöyle dillendirir:

Ne olurdu, bir kadın, elleri avucumda,
Bahsetse yaşamının tadından başucumda,
Mırlıl mırlıl,
Mırlıl mırlıl...

Belli bir mekânla hemhal olmuş kadının şairde uyandığı intiba ve bu kadınla olan irtibatın anlatıldığı “Öyle Bir Sokak Ki Bu”⁹⁷ sonra kısaltılıp sadece “Sokak” ismini alır- şiiri “Çile” kitabında “Şehir” bölümündedir.

Öyle bir sokak ki, bu
Her köşede bir kadın,
Geçene, öz yolcusu
Gibi bakar... Anladın...

Ve kalbin sana sorar:
Bakıp geçmekte ne var?
Sen de her insan kadar

Onlara aşinasın... / Onlara aşınaydın. (*Ben ve Ötesi*, vd.)

Şair, her kapıda -köşede- geçene öz yolcusu gibi bakan kadınların bulunduğu bir sokaktan bahseder. Buradaki her kadın sokaktan geçenlerin kendisi için gelmiş olduğu düşüncesiyle beklemektedir. Şair de bu sokaktan geçerken bu kadınlara bakmış olmaktan dolayı belli ki bir suçluluk hissine bir vicdan azabına kapılır ve kalbi ile konuşur. Kalbi ona bu kadınlara bakıp geçmekte bir şey olmadığını onlara her insan kadar aşına olduğu söyler. Şiirin yayımlanmış ilk şeklinde “aşinasın” olarak yer alan hükmün daha sonra şair tarafından “aşınaydın” şeklinde değiştirilmesi, bakışın da aşinalığın da artık geçmişte kaldığını göstermektedir.

Otuzlu yaşlarının ilk senesinde kadınla ilgili o güne kadar yaşamadığı çok derin bir tesiri tecrübe eden Necip Fazıl’ın bundan sonraki şiirlerinde kadın’ın yer alışı elbette bu tesirinden payını alacaktır.

“O güne kadar, hep kendisinden 5-10 yaş büyük, olgun ve yetişkin tiplerde mevzuunu bulabilen Genç Şair, bilhassa çok kolay muharebe ve muhasaralarla elde ettiği zaferlerde hâkimiyet zevkinden başka bir şey duymamış; sonunda kadının kadın olarak silinip aradan çıkacağı, büyük gayeden haber vereceği ve yalnız o gayeye yardımcı vasıta diye kalacağı bir ilk mahkûmluk merhalesine ayak atamamıştır. Evet, o, 30 yaşına kadar kadın davasında mahkûmluğu tatmamıştır. 29’uncu yaşını sürüp doğduğu ay olan Mayıs’a doğru 30’uncu yaşına ilerlerken, 1934 kışının başlarında, sessiz sedasız, hayatının en büyük kasırgasına çatıverdi. Bu kasırga ehemmiyetsiz bir esintiyle başladı.”⁹⁸

“... Kadın, fazla usta çıktı; ve erkeği mat etmekteki en tesirli silah olarak beni nefsimle korkunç bir ihtilâfa, ihtilâl çapında bir ihtilâfa düşürdü. Adetâ ikiye bölündüm ve kendi kendimi yemeye başladım...”⁹⁹

Necip Fazıl’ın, kadını, hayali değil de daha çok tecrübî bir duygu ve fikir atmosferinde anlattığı intibayı uyandıran 1956 yılına ait “Sen misin”¹⁰⁰ adlı şiiri dikkat çekici bir değişikliğe maruz kalmıştır. Bu,

⁹⁵Mâide(*) Süresinin 110. Ayetinde “O gün Allah şöyle diyecek: “Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki ve annen üzerindeki nimetimi düşün. Hani, seni Ruhu'l-Kudüs (Cebrael) ile desteklemiştim. Beşikte iken de, yetişkin iken de insanlara konuşuyordun.28 .Hani, sana kitabı, hikmeti, Tevrat’ı, İncil’i de öğretmiştim.29. Hani iznimle çamurdan kuş şekline benzer bir şey yapıyordun da içine üflüyordun, benim iznimle hemen bir kuş oluyordu.30. Yine benim iznimle doğuştan körü ve alacalıyı iyileştiriyoordun. Hani benim iznimle ölüleri de (hayata) çıkarıyordun. Hani sen, İsrailoğullarına açık mucizeler getirdiğin zaman ben seni onlardan kurtarmıştım da onlardan inkar edenler, “Bu ancak açık bir büyüdür” demişlerdi. bkz. <http://kuran.diyaret.gov.tr/meal.html>

⁹⁶ “Sayıklama”, *Kaldırımlar*, s. 16-17, *Çile*, s. 303 trh:1927.

⁹⁷ “Öyle Bir Sokak Ki Bu, (Sokak), *Ben ve Ötesi*, s. 114 *Çile* s. trh:1928.

⁹⁸N.F.K. *Bâbüli*, s. 160-161.

⁹⁹N.F.K *O ve Ben*, s. 83.

¹⁰⁰ “Sen misin” *Büyük Doğu*, (O Kadın) *Büyük Doğu*, (Kıvrım Kıvrım) *Çile* 265 trh: 1956.

her bir bölümün sonunda yer alan "Sen misin" sorusu ile "O kadın" ifadesinin şiirden çıkarılmış olmasıdır.

¹⁰¹ Bu sebeple şiir, Çile 'de "Kadın" bölümünde değil "Ukde" bölümünde yer almaktadır:

Vehim kadehinde zehirli tütsü...

Kıvrım, kıvrım

Beyin törpüsü

Durulan sonsuzluk, yemyeşil gece...

Dalga dalga

Büyük düşünce

Tek ölçü, her şeyin her şeyden farkı...

Âhenk âhenk,

Bir yakan şarkı..."

Üç bölümden oluşan şiirde "O kadın" şekliyle işaret edilerek anlatılan, bilinen bir kadının vasıfları ve şair üzerindeki tesiri görülür. Kendisine işaret edilen kadın, şiirin ilk bölümünde, vehim kadehinde kıvrım kıvrım zehirli tütsü¹⁰² ve beyin törpüsüne benzetilir. Biz, Necip Fazıl'ın şiirinde kadının vehimler oluşturması özelliğine henüz 1927 yılında " Onu bir başkasına ram oluyor sanırım." mısrayla "Kaldırımlar" da rastlamıştık. Kadına bu vasfın verilmesi bize Necip Fazıl'ın "Siyah Pelerinli Adam" tiyatrosunda "Kadın" ve "Şair" in diyalogunda geçen "kadın"ın her şeyin içinin boş ve bir vehim olmasından bahsettiği bölümü de hatırlatır:

"KADININ SESİ- Yok, yok... Her şeyin içi boş... Vehim, vehim... Göklerin dibi, zamanın köşesi, dairenin içi... Vehim, vehim...

ŞAIRİN SESİ- Sen de mi vehimsin yoksa?.. Gel diyorum sana!" ¹⁰³

Şiirde kadının zehir ve vehimle birlikte zikredildiği ilk bölümde, onun kıvrım kıvrım beyin törpüsü olmasına da vurgu yapılmıştır. Bütün bu vasıflara, Necip Fazıl'ın hatıralarında Hanım'ın kendisine tesirinden bahsettiği kısımda da rastlarız:

"Hep onu düşünüyor. (Nokta noktayı)yı... En şiddetli bir zehir gibi, en kısa zamanda bu ne tesirdir böyle!.. Hali, masallarda dünya güzelini görür görmez tutuluveren, arkası üstü düşüp bayılan, yatağa düşen şehzadeninkinden daha (romantik), daha ibtidaî, daha gülünç... artık (Nokta Nokta), Genç Şairde, dinmez "bir diş ağrısı, silinmez bir sabit fikir..."¹⁰⁴

Şair, şiirin ikinci bölümünde geçirdiği fikri ve hissi değişimi "o kadını" durulan sonsuzluğa, yemyeşil geceye, dalga dalga büyük düşünceye benzeterek anlatır. Sonsuzluğun durulması; duru duruma gelmesi, sakinleşmesi ve sükuna erişidir. Necip Fazıl'ın kadını yeşil renk içinde görmesi öncesinde de birkaç şiirde görülmüştü. ¹⁰⁵ Şair bu şiirden yıllar önce yazdığı "Odalarım"¹⁰⁶ adlı şiirinde de kadın ve yeşil rengi bir arada vermiş, sarmaşıklı ve yeşil perdeli odayı "Öyle hisli bir duman yüzer ki havasında, Biraz evvel o yerden bir kadın çıkmış kadar." mısraları ile tarif etmiştir.

Bir hikayesinde kahramanına "Kendimi kadına vermeye imkân yok!.. Yanık ruhuma göre kadın, kumarın soğuk suyuna nispetle kaynar sudur." ¹⁰⁷ dedirten Necip Fazıl, şiirinin üçüncü ve son bölümünde de "o kadını" her şeyin her şeyden farkı olan tek ölçüye ve âhenk âhenk bir yakan şarkıya benzetir. Böylece

¹⁰¹Vehim kadehinde zehirli tütsü...

Beyin törpüsü O kadın (B.D.1959)

Kıvrım, kıvrım, (Ç.1962/ vd.)

Sen misin?

Beyin törpüsü...(B. D. 1959/Ç.1962/ vd.)

Durulan sonsuzluk, yemyeşil gece...

Büyük düşünce

O kadın (B. D.1959)

Dalga dalga, (Ç.1962/vd.)

Sen misin?

Büyük düşünce (B. D.1959/ Ç. 1962 vd.)

Tek ölçü, her şeyin her şeyden farkı...

Bir yakan şarkı

O kadın (B.D.1959)

Âhenk âhenk, (Ç.1962/vd.)

Sen misin?

Bir yakan şarkı (B. D.1959/ Ç.1962/ vd.)

¹⁰² Kadının zehirli bir tütsü olması hatıralarında kendisinde çok güçlü tesir eden kadından sonraki durumumu anlattığı bölümde de benzer bir ifadeyle şöyle geçer: " ... En şiddetli bir zehir gibi, en kısa zamanda bu ne tesirdir böyle! " bkz. N.F.K *Bâbîâli*, s. 165.

¹⁰³ N.F.K. *Siyah Pelerinli Adam* s. 26.

¹⁰⁴ N.F.K *Bâbîâli*, s. 165.

¹⁰⁵ Bkz. "Ormanda Kızlar", "Ne İleri Ne Geri".

¹⁰⁶ "Odalarım", *Ben ve Ötesi*, s. 124-125, Çile .s. 325, trh 1929 (1930) Bu mısra 1955'te "Sanki orda buluşmuş ve ayrılmış aşıklar" şeklinde değiştirilmiştir.

¹⁰⁷ N.F.K *Hikâyelerim*, "Hasta Kumarbazın Not Defterinden" s. 153.

şiiirde kadını vehme düşüren, sürekli kendisini düşündüren ve yakan kişi olarak görürüz. Açıkça söylenirse de “o kadının” şiiirin sonunda kendisine âşık olunan kadın olduğu hissedilir.

“Canım İstanbul”¹⁰⁸şiiirinde ise şair, İstanbul kadını ayrı bir yerde tutup ona ayrı vasıflar yükler. Şaire göre İstanbul kadını “keskin bıçak” ve “taze kan gibi sıcaktır.”

Yıllarca kadını, ince bir mesele, bir dava¹⁰⁹ olarak gören şair, İslamiyet’e derinden intisabı sayesinde kadını yalnız madde cephesiyle ele almanın yanlışlığına vâkıf olmuştur. Ona göre kadın artık, “içimizle dışımız arasında muhteşem bir mevcuttur.”¹¹⁰

“Vatan bir hâtıra, kadın bir misal”¹¹¹ sözlerinin sahibi olan şair, 1983 yılına ait “Kadın”¹¹² başlıklı şiiirinde yıllar önce “Kaldırımlar”da peşinden koştuğu ve heyhat “O bir ince ruh bense etten bir kalıp” diyerek hayıflanarak bahsetmesindeki gibi veya “Sen misin” şiiirinde geçen “büyük düşünce” vâsfına benzer şekilde, kadını, “kalıp değil bir fikir” olarak tanımlar. Bu düşünce, sanatçının hatıralarında “Kadın bir fikirdir; heykelleşmiş ve erkeğin mukabili cinsiyete bürünmüş ulvî bir fikir...”¹¹³ şekliyle yer alır. Şiiirin devamında kadın, elmaştan bir sorguca sahip olmasına rağmen, açıkta sırrı bakir olan ve esasen fakir olandır. Kadının bir sır oluşunu Necip Fazıl şöyle açıklar:

“ ... O ki, sır olmak iddiasıyla açıktadır, sır değildir; ve o ki üstünde “sır” yazılı bir torbanın içindedir; açıkta demektir. Cebir ilmini icad eden İslâm ruhunun bu tasavvufi inceliğini, hendese kafalı Batıya anlatmazsınız. O kafa ancak bir noktaya gider ve o noktada, haşmetli bir satıh dünyası uğruna iç dünyasını feda etmekten gayrı çare bulamaz.”¹¹⁴

Şair şiiirin ikinci bölümünde kadını tarif etmeye devam eder. “Kaldırımlar”da “Ey kaldırım çocuğu düş peşime” sözleri üzerine kovaladığı “bir türlü yetişemem” dediği kadın hayalini biraz daha değiştirerek “çölde kaçan bir serap” a çevirir. Hatırlayacağımız gibi gençlik şiiirlerinde o, pek çok kere “yolda gezen kızları rüzgâr eritmeseydi” mısraında olduğu gibi kadını, ulaşılmaz bir hayal olarak çizmiştir.¹¹⁵

Çölde kaçan bir serap;

Yönü kementli mihrap...

Mâdeni som ıstırap;

Kadın...

Ulaşılmamasının güçlüğü sebebiyle ve yakıcı olmasıyla çölde kaçan bir serap olan kadın, kişiyi kendine bağlamasından ve tapılacak kadar sevdirmesinden dolayı yönü kementli mihraptır. Şaire göre kadının özü ıstıraptır.

Necip Fazıl, kadından bahsettiği son dönem şiiirlerinin pek çoğunda onu, “hasret” duygusuyla birlikte dile getirir. Hikâyelerinin bir yerinde “Kadın vücuduyla idealden bir çizgidir ve mutlaka perde arkasında, göz ufkunun gerisinde el uzanır uzanmaz tutulamayacak bir noktada olmalıdır.”¹¹⁶ fikrine yer veren sanatçı, şiiirinde de bu fikri telkin eder; çünkü ona göre kadın, Mecnun’un ve Ferhad’ın varamadığı bir ufuktur ve ilahi sırrı bekleyen bir serhaddir.¹¹⁷ Benzer ifadeler “Kadın” şiiirinin üçüncü ve dördüncü bölümünde de görülür:

Dipsiz hasrete tuzak;

En yakınken en uzak...

Tadı zehrinde erzak;

Kadın...

Bir işaret, bir misâl

Ayrılık remzi visâl...

Allah’a yol bir timsâl;

Kadın...

Kadın dipsiz bir hasrete tuzak, en yakınken en uzak ve tadı zehrinde erzak olandır. Bu mısralar, Necip Fazıl’ın “Aynadaki Yalan” romanında başkahraman Naci’nin ağzından şöyle açıklanır diyebiliriz:

“-Öyleyse sen hiçbir kadınla, o kadın olarak barınamazsın!

“Bu mâna kendisini verâların verâsına, ötelerin ötesine devretmektedir ve ilk göz planında, eliyle yine öteleri işaret eden dimdik bir heykel vardır. Kadın...”

¹⁰⁸ “Canım İstanbul”, Çile, s. 166-168 trh:1963.

¹⁰⁹ N.F.K. *Bâbu’lî*, s. 102.

¹¹⁰ N.F.K. a.g.e., s.104.

¹¹¹ “Bayrak ve Sultan”, B. D. 1959, Çile s. 425 trh: 1958.

¹¹² “Kadın” *Türk Edebiyatı*, 1983, Çile, s. 204.

¹¹³ N.F.K.a.g.e., s. 159.

¹¹⁴ N.F.K.a.e.s. 159.

¹¹⁵ “Ne İleri Ne Geri” şiiiri, v.b. örnekler için bkz. “Kaldırımlar”, “Ormanda Kızlar” .

¹¹⁶ N.F.K. *Hikâyelerim*, s. 188.

¹¹⁷ “Kadın” 1973 “Bir ufuk ki, ne Mecnun varabildi, ne Ferhad / Bir ufuk ki ilâhi sırrı bekleyen serhad...”

Kadın bir fikir... Her şey bir fikir; ama kadın, üstün fikrin kalıba döktüğü heykel... Onu o zannedip, kendisinde başlıyor ve bitiyor sandın mı, bu heykel çöküyor; tepesine bir yumruk inmiş balçığa dönüyor ve ortada yalnız ötelere ötesini gösteren, onun işaret parmağı kalıyor.

Bu mânaya Naci'yi ulaştıran Belmâ olmuştur ve işte içinde yayları ve çarkları dökülen oyuncaklar gibi, yüzükoyun yerde yatmaktadır.¹¹⁸

Bir başka şiirinde aynı düşünceyi şair, "Bir şey göster kadında, / Tılsımını eksiltmez!" şekliyle dile getirir. O, kadının gaye sanıldığı an vaat ettiği hiçbir şeyi veremeyen, vasıtalarını da kaybeden esrarlı bir varlık olduğu düşüncesindedir.¹¹⁹

Böylelikle Necip Fazıl'ın özellikle 1955 sonrası şiirlerinde kadının bütünüyle denebilecek tarzda İslami bir çizgide yer aldığını söyleyebiliriz. Kadın bahsinde, "Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi; kadın, güzel koku ve gözümün nuru namaz..." hadisini esas kabul eden şair, "İslâmiyet'te, Allah huzurunda akid şartıyla kadın, vaz geçilemez bir nimet, geri bırakılmaz bir sünnet, fâtihiğe memur erkeğe fetihlerini kendisinde remzlendirici bir işaret, aslî gaye olan İlâhî marifet yolunda da kayıtsız kalınmaz bir davet" olduğu düşüncesini şiirlerine de yansıtmış ve kadını fethetme vasıtalarını erkek için İslam peygamberinin pâk ve mukaddes mizacına uygun olarak büyük kıymet olarak görmüştür.¹²⁰

Şairin en son yayımlanan "noktalaması"nın "Kadın"¹²¹ başlığını taşıması da kadının Necip Fazıl'ın dünyasındaki yerini göstermesi bakımından ayrıca dikkat çekicidir.¹²² Kadından kendisinde olmayana isteriz.

Hasret yerinde kalır ve biz çekip gideriz.

Sonuç

Necip Fazıl'ın şiirinde kadın teması, sevgili ve âşık, anne, sevgili ve anne dışında kadın şeklindedir. "Sevgili ve âşık" bir tem olarak Necip Fazıl'ın ilk şiirinde hemen göze çarpar. "Kitâbe" adını taşıyan bu şiir, şairde genellikle ölüm fikri ile iç içe olan âşık ve sevgili hayalinin ilk örneği olması bakımından da önem arz eder. "Sevgilim" şiirinde ise bir aşk mistisizmi görülür. Bu şiirlere eklenebilecek başka şiirlerle beraber Necip Fazıl'ın ilk dönem şiirinde âşık, büyük bir hassasiyet içinde arzu eden, ulaşmak isteyen, fakat arzusuna erişemeyendir. Sevgili ise, buna bağlı olarak arzu edilen ve aşığına eziyet çektirendir. Şairin gençlik dönemi şiirlerinde zaman zaman sevgilinin bedenine ait unsurlardan bahsedilmiş, bunların âşığa tesiri dile getirilmiştir. Sevgilinin ötelere bir işaret olması düşüncesi ise özellikle 1955 sonrası şiirlerinde görülür. "Beklenen" şiirinde tasavvufi çağrışımlara kapı aralayan şair, 1956 yılına ait olan "Sen" şiirinde sevgiliyi artık tasavvufi bir anlayışla söz konusu etmiştir. Şairin şiirlerinde görülen bir diğer insan temi "anne"dir. Bu temin şiirde yer alışı Necip Fazıl'ın kendi hayatında ailesi içinde en değer verdiği ve en uzun süreli birlikte yaşadığı kişi olan annesinin üzerindeki tesiri ile doğrudan ilgilidir, böylelikle şiirlerinde yer alan bu tem kendi annesinden derin izler taşımaktadır. "Çile" kitabında bir bölümün adını "Kadın" başlığına ayıran şairin şiirlerinde anne ve sevgili dışında bir de belirli bir kimliğe sahip olmayan yalnızca kadın olması ile söz konusu edilen insan tipi dikkati çekmektedir. Şairin şahsi dünyasında kadına, erken yaşlarından itibaren zihnine meşguliyet veren bir mesele olarak bakmasıyla ilgili olan bu husus kadına duyulan arzu ile de doğru orantılıdır. Şiirlerde kadın, tabiat dekoru ile iç içe görülmeye başlar. Bazen tamamen uzvi arzularla istenen özlenen bir insan olur. Fakat şair bu tarz mısraları içeren şiirleri daha sonra ya değiştirmiş ya da şiir kitabına almamıştır. Diğer taraftan Necip Fazıl'ın pek çok şiirinde kadın bir benzetme unsuru olarak yer alır. Bazı şiirlerde hayalî bir portre çizen kadın, bazı şiirlerde ise daha çok şairin tecrübî bir his ve fikirle çizdiği portreye yerleşir. Kadını daima "ince bir mesele" olarak gören şair, İslami yaşantıya intisabı ile birlikte onu yalnız madde cephesiyle değil içle dış arasında muhteşem bir mevcut olduğunun bilinciyle ele almaya başlar.

KAYNAKÇA

- AYVAZOĞLU, Beşir (2014). *He'nin İki Gözü İki Çeşme, Bir Asaf Halet Çelebi Biyografisi*, İstanbul: Kapı Yayınları.
ÇEBİ, Hasan (1987) *Bütün Yönleriyle Necip Fazıl Kısakürek'in Şiiri*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
EMRE, İsmet (2006). *Edebiyat ve Psikoloji*, Ankara: Anı Yayıncılık.
ERHAT, Azra, (2008). *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
GRIMAL, Pierre, (1997). *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Sosyal Yayınları.
KARAKOÇ, Sezai (1997). *Edebiyat Yazıları II, Dışımızın Zarı*, İstanbul: Diriliş Yayınları.
KAVAZ, İbrahim (1985). *Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerindeki Değişmelerin İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (1969). *Şiirlerim*, İstanbul: Fatih Yayınları.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (1928). *Kaldırımlar*, İstanbul: İkbâl Kütüphanesi.

¹¹⁸ N.F.K *Hikâyelerim*, s.231-232.

¹¹⁹ Bkz. N.F.K *Aynadaki Yalan*, s. 138.

¹²⁰ Bkz. *Bâbü'ali*, s. 158-159.

¹²¹ Kadın, *Çile* böl: Kadın, s. 207.

¹²² "Kadın" 1983, *Çile*, s. 207.

KISAKÜREK, Necip Fazıl (1932). *Ben ve Ötesi*, İstanbul:Sühulet Kütüphanesi.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (2009).*Konuşmalar,İstanbul*: Büyük DoğuYayımları.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (2010). *Aynadaki Yalan*,İstanbul: Büyük DoğuYayımları.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (2010). *Bir Adam Yaratmak* ,İstanbul: Büyük DoğuYayımları.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (2010). *Hikâyelerim*,İstanbul: Büyük DoğuYayımları.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (1925). *Örümcek Ağı*, İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (1955). *Sonsuzluk Kervanı*,İstanbul: Serdengeçti Neşriyatı.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (1962). *Çile*, İstanbul:Bedir Yayınları .
KISAKÜREK, Necip Fazıl (2004). *O ve Ben*, İstanbul: Büyük DoğuYayımları.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (2009). *Siyah Pelerinli Adam*, İstanbul: Büyük DoğuYayımları.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (2010). *Aynadaki Yalan*, İstanbul: Büyük DoğuYayımları.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (2010). *Çile*, İstanbul: Büyük Doğu,Yayımları.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (2010). *Kafa Kaşudu*, İstanbul: Büyük DoğuYayımları.
KISAKÜREK, Necip Fazıl (2010).*Bâbiâli*, İstanbul: Büyük DoğuYayımları.
OKAY, Orhan (1984). “Üstad Necip Fazıl Kısakürek’in Şiiri”, *Necip Fazıl Armağanı, Suffe Yıllığı, “Kültür Sanat Soruşturması*,İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi.
SCHIMMEL, Annemarie (2009). *Ruhum Bir Kadındır*, İstanbul: İz Yayınları.
Elektronik kaynaklar:
<http://kuran.diyaret.gov.tr/meal.htm>